БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

8-ЙИЛ ЧИҚИШИ
№ 159 (1937)
13 АВГУСТ ЯКШАНБА 1961 ЙИЛ
БАҲОСИ 2 ТИЙИН

САМИМИЙ ДЎСТОНА ВАЗИЯТДА

МОСКВА, 10 август. (ТАСС). Руминия Ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ва Руминия Халқ Республикаси Давлат кенгашининг раиси Георге Георгиу-Деж Руминия Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясининг Совет Социалистик Республикалари Иттифоқида бўлиши муносабати билан 10 августда қабул маросими ўтказди.

Қабул маросимида Руминия Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясининг аъзолари ҳозир бўлдилар.

Совет томонидан қабул маросимида КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Муҳитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Г. И. Воронов ўртоқлар, СССР министрлари, Совет Иттифоқи маршаллари, жамоат ташкилотларининг вакиллари, фан ва маданият арбоблари ҳозир бўлдилар.

Меҳмонлар орасида машҳур космонавт, Совет Иттифоқи Қаҳрамони Г. С. Титов ҳам бор эди.

Қабул маросимида СССРдаги дипломатия ваколатхоналарининг бошлиқлари, элчихоналарнинг ходимлари, совет ва чет эл журналистлари ҳам бор эдилар.

Самимий, дўстона вазиятда ўтган қабул маросими вақтида Н. С. Хрушчев ва Георге Георгиу-Деж ўртоқлар нутқ сўзладилар.

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВНИНГ

1961 йил 11 августда Совет-Руминия дўстлигига бағишланган митингда сўзлаган нутқи

Қадрли ўртоқ Георгиу-Деж!
Қадрли ўртоқ Маурер!
Қадрли ўртоқлар, дўстлар!

Бугун москваликлар зўр хурсандчилик билан азиз меҳмонларимиз — қардош румин халқининг вакиллари билан учрашмоқдалар.

Руминия партия-ҳукумат делегациясининг Совет Иттифоқига келиши, бизнинг музокараларимиз, делегациянинг Совет мамлакати меҳнаткашлари билан учрашувлари совет халқининг румин халқига нисбатан самимий ҳурмати ва дўстона туйғуларининг яққол ифодасидир.

Коммунистик партия Марказий Комитети, Олий Совет Президиуми, Совет ҳукумати, бутун совет халқи номидан халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг атоқли арбоби — Руминия Ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, Республика Давлат Кенгашининг Раиси ўртоқ Георге Георгиу-Дежни. **(гулдурос, давомли қарсаклар)**, Руминия Халқ Республикаси Министрлар Советининг Раиси ўртоқ Ион Георге Маурерни **(гулдурос қарсаклар)**, Руминия партия-ҳукумат делегациясининг ҳамма аъзоларини қизғин табриклашга ижозат бергайсиз. **(Гулдурос қарсаклар).**

Мамлакатларимиз давлат арбобларининг, ишчи ва деҳқонларининг, фан ва маданият ходимларининг учрашувлари социализмнинг қандай зўр кучга эга эканлигини. социализм халқларни қандай яқинлаштираётганлиги ва жипслаштираётганлигини кўрсатиб турибди. Халқлар дўст бўлиб, тинчликда яшаш учун бир-бирларини яхшироқ билишга ва англаб олишга азалдан интилиб келдилар. Меҳнат аҳли қўллаб-қўлтиқлаш ҳиссини, ўртоқлик ва ўзаро ёрдам кучини яхши тушунар эди. Инсон ўз табиати жиҳатидан қувончга, шодхуррамликка, бахтиёр ҳаётга интилади, одамлар ёлғизликда бахт-саодатга эришиш мумкин эмаслигига эса аччиқ тажрибада ишонч ҳосил қилдилар.

Капитализм халқларнинг бирлик ва дўстлик йўлидаги интилишини асрлар бўйи бўғиб келди, улар орасига низо солди. Бу тушунарли бир ҳолдир. Капитализм одамни одам эксплуатация қилишига, бир миллатнинг иккинчи миллатни эзишига асосланган тузумдир. Помешчиклар ва капиталистлар халқларни ўзаро ишонмовчилик ва бегоналик ғовлари билан бир-бирларидан ажратиб қўйишга ҳаракат қилдилар.

Мамлакатларимиз халқлари ўртасида ўтмишдаги муносабатлар тарихи эксплуататор синфларнинг ана шундай сиёсатини кўрсатувчи мисол бўла олади. Чор Россиясининг ва буржуа-помешчиклар Руминиясининг ҳукмрон доиралари халқларимиз ўртасида дўстликнинг ривожланишига ва мустаҳкамланишига кўп йиллар давомида тўсқинлик қилиб келдилар. Улар мамлакатларимиз халқларининг илғор кишилари барпо этган дўстлик сўқмоқлари ўтиб бўлмайдиган бўлишини ва тамомила йўқ бўлиб кетишини истадилар. Руминиянинг реакцион кучлари Советлар мамлакатига, социализм ғалаба қилган биринчи мамлакатга синфий душманлик билан жон сарак бўлиб, халқаро империализм кучлари билан бирга мамлакатимизда социалистик қурилиш ишига халақит беришга уринган эдилар. Реакцион кучлар румин халқининг ҳоҳиш-иродасига зид равишда Руминияни гитлерчилар Германиясининг Совет Иттифоқига қарши урушига тортишга муваффақ бўлдилар.

Аммо, тарихий ривожланиш жараёнида илғор революцион кучлар ўз йўлларидаги ғовларни супуриб ташладилар, озодлик йўлидаги курашда куч-ғайратларини бирлаштира бордилар. мамлакатларимиз халқларининг интернационал алоқаларини мустаҳкамладилар. Ўтмишда халқларимиз ажнабий золимларга қарши неча марталаб ёнма-ён туриб жанг қилдилар. Россия халқлари руминларга уларнинг ажнабийлар зулмига қарши, ўз мамлакатининг давлат мустақиллиги учун олиб борган курашида ёрдам бердилар. 1905 йилдаги тўлқинлантирувчи революцион воқеалар мамлакатларимиз пролетариатининг кураш йилномасига абадий кириб қолди. Қўзғолон кўтарган «Потемкин» броненосининг рус денгизчиларини Руминия меҳнаткашлари қардошларча самимий қабул қилганликларини совет кишилари миннатдорчилик билан эслайдилар. В. И. Ленин «Потемкин» броненосини образли қилиб, революциянинг енгилмаган территорияси, деб атаган эди.

Руминия ишчилар синфи империалистларнинг ёш Совет Республикасига қарши интервенцияси тўхтатилишини талаб қилиб чиққанлиги унинг пролетар бирдамлиги намунаси бўлди. Румин солдатлари фронтларда Қизил Армия жангчилари билан опоқ-чапоқ бўлдилар. уларнинг революцион батальонлари оқгвардиячиларни ва интервентларни тор-мор келтиришда қатнашди.

Оғир подполье йилларида, иккинчи жаҳон урушининг машаққатли йилларида Руминия коммунистлари — румин халқининг энг яхши намояндалари мамлакатларимиз халқларининг дўстлигини мустаҳкамлаш учун дадил ҳаракат қилдилар, марксизм-ленинизм байроғини баланд кўтариб бордилар. Қаттиқ террор ва қувғин шароитида коммунистлар миллатнинг барча ватанпарвар кучларини фашистлар асоратига қарши курашга бирлаштирдилар.

Руминия Коммунистик партияси 1944 йил 23 август қуролли қўзғолонини ташкил этди ва унга бошчилик қилди, бу қўзғолоннинг ғалабаси мамлакатда халқ революциясининг бошланишини нишонлади. Румин халқи королларни, эксплуататорларни, румин еридан ажралган ҳамда халқнинг қони, азоб-уқубати ва кўз ёши устида ўзига роҳат-фароғат яратиб келган бутун аристократик корчалонларни ағдариб ташлади. Коммунистларнинг раҳбарлигида халқ реакция кучларини тор-мор келтирди, ҳокимиятни ўз қўлига олди ва Руминия Халқ Республикасини барпо этди. **(Давомли қарсаклар).**

Руминия Халқ Республикаси меҳнаткашлари ўз жонажон Ишчи партияси раҳбарлигида ўрнатган тузум меҳнаткашларнинг туб манфаатларини ифода этувчи чинакам халқ тузумидир.

Руминияда халқ революциясининг ғалабаси мамлакатларимиз халқлари ўртасидаги муносабатлар тарихида янги саҳифа очди. Эндиликда совет ва румин халқларини кенг дўстлик йўли бирлаштириб турибди, бу йўлга ҳеч ким ғов сола олмайди. Пролетар интернационализми принципларига асосланган совет-румин дўстлиги мустаҳкам ва бузилмас дўстликдир. **(Давомли қарсаклар).** Бизнинг манфаатларимиз умумий, мақсадимиз умумий — социализм ва коммунизм қуришдир, марксча-ленинча улуғ таълимот бизларни бирлаштирмоқда. Умумий ишда энг яқин қардошлар ва ўртоқлар бўлиб, биз қувончларни ҳам, мусибатларни ҳам баҳам кўрамиз, бир-биримизга ёрдамга келишга ҳамиша тайёрмиз. **(Қарсаклар).**

Руминия Халқ Республикаси меҳнаткашлари ўз ватанини яшнатиш учун қисқа муддат ичида қанчалик кўп ишлар қилганлигини совет кишилари билдилар. Бундан бир йил муқаддам, Руминия Ишчи партиясининг III съезди ишлаб турган вақтда биз румин халқининг социалистик қурилишнинг ҳамма соҳаларида эришган ажойиб муваффақиятлари билан танишдик. Биз бу муваффақиятларга чин қалбимиздан қувонамиз.

Руминия қолоқ аграр мамлакат деб ҳисобланган йиллар аллақачон ўтиб кетди. Ўтмишда империалистлар Руминияни ўзларига хом ашё етказиб берувчи аграр мамлакат деб ҳисоблаган эдилар ва бундай аҳволни абадийлаштирмоқчи эдилар. Руминияда металл, машиналар, станоклар ишлаб чиқарилмас эди. Буларнинг ҳаммаси чет эллардан олиб келтирилар эди.

Социализм Руминиянинг қиёфасини тамомила ўзгартирди. Кейинги ўн йил ичида Руминия меҳнаткашлари 250 та янги завод, фабрика ва цех қурдилар. Шу вақт ичида саноат маҳсулотининг йиллик ўсиши 13 процентни ташкил этди, бу эса урушгача бўлган кейинги ўн йилликдагига нисбатан 3 баравардан ҳам зиёддир. Кўп корхоналар қайта қурилди. Ўсиб бораётган миллий экономиканинг янги тармоқлари — машинасозлик ва химия саноати муваффақиятли ривожланмоқда. 1960 йилда Руминияда саноат ишлаб чиқариши урушдан илгариги даражадан 5 баравар ўсди.

Қолоқ бўлган Руминия эндиликда гуркираб ривожланаётган саноатга ва кооперативлашган қишлоқ хўжалигига эга бўлган илғор мамлакатга айланди. Руминиянинг халқ хўжалиги румин халқининг манфаатлари йўлида, бутун социалистик лагернинг манфаатлари йўлида ривожланмоқда. **(Қарсаклар).** Янги Руминиянинг ёшлари «Руминияда упаковка қилинган» деб ёзилган товарлар сотилган вақтларни фақат эшитиб биладилар. Ҳозирги кунда завод машина-ускуналарида ва юқори сифатли кенг истеъмол товарларида бошқа сўзлар: «Руминияда тайёрланган» деб ёзилган. **(Қарсаклар).**

Американлик корхона эгаларидан бири 1945 йилда Руминияга келганлиги тўғрисида менга гапирган эдилар. Ўша вақтда Руминияда катта ўзгаришлар бўлаётган эди. Американлик бизнесмен румин халқининг кучига ва қобилиятига ишонмаган. У: «Агар руминлар қачон бўлмасин тракторни ўзлари ишлаб чиқара олсалар, мен биринчи бўлиб ана шу тракторнинг ғилдираги остига ўзимни ташлайман», деб айтган экан **(Залда шодиёна жонланиш).** Америка монополияларининг ана шу такаббур намояндаси устидан тарих қаттиқ кулди. Руминлар кўп йиллардан бери тракторлар, пармалаш машиналари ва бошқа кўпгина ускуналар ишлаб чиқармоқдалар. Агар ана шу «пайғамбар» ўз сўзида турадиган одам бўлса эди, унинг хотини аллақачон бева, болалари эса етим бўлиб қолган бўлур эди. **(Залда шодиёна жонланиш. Қарсаклар).** Руминияда ишлаб чиқарилган бир эмас, балки минглаб тракторлар унинг далаларида ишлаб турибди.

Румин халқининг меҳнати туфайли мамлакатда социализмнинг мустаҳкам иқтисодий негизи вужудга келтирилди. Маданий революцияни амалга оширишда ва халқнинг фаровонлигини юксалтиришда буюк муваффақиятларга эришилди. Эндиликда мамлакат шундай чўққига кўтарилдики, бу чўққидан социализм улуғвор биносининг белгилари равшан кўриниб турибди.

Румин халқининг ажойиб ютуқлари Руминия шонли ишчилар синфининг меҳнат ғайрати билан чамбарчас боғланган. Руминия ишчилари янги жамиятнинг етакчи кучидир, партиянинг ва халқ-демократик тузумнинг мустаҳкам таянчидир.

Маркс пролетариатни капитализмнинг гўркови деб атаган эди. Социализм даврида ишчилар синфи жамиятнинг асосий яратувчи кучи. халққа бахт-саодат келтирувчи ҳаётбахш куч бўлиб майдонга чиқади. Социализм даврида ишчилар синфи эркин ижодий меҳнат қилиш учун биринчи марта тўла имкониятга эга бўлади. Ишчилар синфи янги жамият қурилишида бу жамиятнинг жон-тани ва олға бошловчи кучи бўлиб қолади. Барча социалистик мамлакатлардаги каби Руминия ишчилар синфи ҳам бутун халқ учун чинакам бахт-саодат яратишга муносиб ҳисса қўшмоқда. **(Давомли қарсаклар).**

Руминия меҳнаткашлари социализм йўлидан дадил қадам ташлаб бормоқдалар. Революцион жангларда чиниққан шонли марксчи-ленинчи Ишчи партияси уларга бошчилик қилмоқда. Руминияда бўлган вақтимда мен ўртоқ Георгиу-Деж ва руминиялик бошқа коммунистлар кўп йиллар давомида қамоқда азоб чеккан турмани бориб кўрган эдим. Бу турма камерасининг деворлари қалин, унинг деразаларидаги панжара мустаҳкам. Ўртоқ Георгиу-Дежни ва унинг дўстларини озодликдан маҳрум қилган кишилар Руминия меҳнаткашларини раҳбарларсиз қолдирмоқчи бўлдилар. Улар Руминия коммунистлар партиясининг йўлбошчиларини турмага ташлаш билан меҳнаткашларни моҳир раҳбарлардан маҳрум қилишни, уларнинг жанговар ҳаракатларига путур етказишни мўлжаллаган эдилар. Лекин турма ўртоқ Георгиу-Деж ва унинг революцион дўстларининг иродасини синдира олмади. Турма уларнинг эксплуататорларга нисбатан нафратини янада кучайтирди. Руминияда реакция меҳнат аҳлининг ажойиб намояндаларини қамаб келган турмаларнинг деворлари қулади. Қалин ва заҳ деворли, бетон полли ана шу қоронғи ва мудҳиш зиндонга назар солганимда, мен улуғ ишимизнинг тантанаси йўлида ана шу зиндонларда ҳамма азоб-уқубатларга бардош бера олган кишилар ҳақиқатан ҳам темирдек мустаҳкам букилмас иродали кишилар бўлганлиги ҳақида ўйладим. Бу кишилар машаққатларга бардош бердилар, жонажон халқнинг озодлиги учун, социализм ғалабаси учун революцион курашда чиниқдилар. **(Қарсаклар).**

Социалистик тузум мамлакат ишлаб чиқарувчи кучларининг ривожланиши учун чексиз имкониятлар очиб берди. Руминиянинг озод халқи ўз меҳнатининг ноз-неъматларидан баҳраманд бўлмоқда. Бу эса румин халқининг янги ҳаёт қуришдаги меҳнат - ғайратининг қудратли манбаидир.

Лекин румин халқи эришган буюк муваффақиятларнинг яна бир жуда муҳим сабаби бор. Бу сабаб — румин халқи партиясининг социалистик экономикага илмий асосда тўғри раҳбарлик қилаётганлигидир.

Владимир Ильич Ленин Совет ҳокимиятининг дастлабки йилларидаёқ хўжаликни социалистик тарзда бошқаришни ўрганиш вазифасини қўйган эди. У экономика масалаларида ҳовлиқиш, «қизил аскарлар атакаси»дек ҳаракат қилиш мумкин эмаслигини, бу соҳада ортиқча шошма-шошарлик қилмасдан, эҳтиёткорлик билан, ўйлаб иш кўриш зарурлигини айтган эди. Бир вақтлар Совет ҳокимиятига ёрдам беришни истамаган буржуа мутахассислари коммунистлар устидан кулган эдилар, коммунистлар экономикани бошқаришдек мураккаб фанни эгаллаб ололмайдилар, бу иш коммунистлар учун «жуда мўрт» нарса деб айтган эдилар. Аммо коммунистлар мўрт нарсалардан фойдаланишни ҳам ўрганиб олдилар.

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг, социалистик мамлакатлардаги бошқа қардош партияларнинг, шу жумладан Руминия Ишчи партиясининг ҳам бутун фаолияти буни яққол кўрсатиб турибди. Партия социализмнинг иқтисодий қонунларини яхши билиб олгандагина, халқ хўжалигига муваффақиятли раҳбарлик қилиш мумкинлигини яхши билади. Экономикани бошқариш социалистик хўжаликни бошқаришнинг турмушда синалган принциплари асосида қурилиши лозим.

Коммунистлар хўжаликка зўр маҳорат билан раҳбарлик қилиш учун босиб ўтилган йўл тажрибасини эътибор билан ўрганаётганликларига ва чуқур анализ қилаётганликларига мамлакатларимиз халқлари қаноат ҳосил қилдилар.

Азиз дўстлар, Руминиянинг бир-бирларини кун сайин қўллаб-қувватлаётган социалистик давлатлар қудратли ҳамкорлигига кирганлиги сизнинг мамлакатингизнинг социализм йўлидан тез ҳаракат қилишини енгиллаштирмоқда. Социалистик ҳамкорлик — халқларнинг ягона қардошлик оиласидир.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси билан Руминия Ишчи партияси ўртасида социалистик ва коммунистик қурилиш масалалари юзасидан ҳам, ташқи сиёсат, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракати масалалари юзасидан ҳам қарашларининг ҳамиша тамомила бир хил бўлганлиги қувончли бир ҳолдир. Партияларимизнинг бирлиги Маркс, Энгельс, Лениннинг революцион таълимотига содиқ бўлишга, пролетар интернационализми принципларига асосланган. **(Гулдурос қарсаклар).**

Ўртоқлар! Руминиялик дўстларимиз совет халқи Коммунистик партиянинг XXII съездига тайёргарлик кўраётган кунларда меҳмонимиз бўлиб турибдилар, бу съезд Ватанимиз ҳаётида буюк воқеа бўлади. Съезд партиянинг янги Программасини — коммунизм қуриш программасини қабул қилади. Ҳозирги вақтда партиямиз, ҳамма совет кишилари бу тарихий ҳужжатни баланд руҳ билан муҳокама қилмоқдалар. Муҳим ишлар ҳақида гап борганида партия ҳамиша меҳнаткашлар билан маслаҳатлашади, халқнинг коллектив ақл-идрокига таяниб иш кўради.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси, унинг Марказий Комитети, Совет ҳукумати, мамлакатимиз халқлари, шунингдек барча социалистик мамлакатларнинг халқлари ҳам экономика ва маданиятни янада юксалтириш учун, одамларнинг ҳаётини янада яхшироқ ва гўзалроқ қилиш учун куч-ғайратларини сарфламоқдалар. Биз фақат ўзимизнинг яхши ҳаёт кечиришимизни истабгина қолмай, шу билан бирга ўз меҳнатимиз билан келажак авлод учун бахт-саодат йўлини очиб бермоқдамиз. Бизнинг вазифаларимиз тинчлик руҳидаги ва улуғвор вазифалардир. Шу сабабли биз урушга қарши чиқамиз. Уруш — ўлим демакдир, вайронгарчилик демакдир. Ҳозирги замон уруши инсониятни экономика ва маданиятни ривожлантиришда ўзи эришган марралардан жуда ва жуда кўп йилларга орқага улоқтириб ташлаган бўлур эди.

Порлоқ келажак йўлини очиб беришнинг маъноси нима? Бунинг маъноси социал тараққиёт учун, экономика ва маданиятни ҳар томонлама ривожлантириш учун кураш олиб бориш демакдир, фан ва техникада янгидан-янги чўққиларга эришиш демакдир. Биз инсониятнинг олға қараб, келажак сари прогрессив ҳаракатини коммунистик ривожланиш деб атаймиз. Ҳар бир мамлакатнинг келажакка ўз қарашлари бор. Одамлар буни турлича аташлари ва унга турли йўлдан боришлари мумкин. Лекин, биз, коммунистлар, бутун инсониятнинг энг адолатли жамиятга — коммунизмга боришига аминмиз. **(Давомли қарсаклар).**

Жаҳонда қайси ижтимоий тузум меҳнатнинг ҳамма ноз-неъматлари адолатли тақсимланишини таъминлай олади, қашшоқлар ҳам, бойлар ҳам бўлмайдиган, бахиллик ҳам ва айниқса ёвузлик ҳам сира бўлмайдиган шароит яратиб бера олади, деган масала устида мунозара бораётир. Биз коммунистлар коммунистик жамият ана шундай жамият бўлади деб ҳисоблаймиз. Коммунистик жамиятда одам-одамга дўст ва қардошдир, капиталистик дунёда эса одам-одамга бўри. унда ҳар ким ўз қўшнисидан кичик ёки катта ҳиссани юлиб олишга ва тортиб олишга ҳаракат қилади. Қайси тузумнинг халқларга кўпроқ моддий ва маънавий неъматларни бериши тўғрисидаги бу мунозара жанг майдонида эмас, балки тинч мусобақада ҳал этилиши лозим. Шу мусобақада янги яхши натижаларга эришадиган ижтимоий формацияни халқларнинг ўзлари ёқлаб чиқадилар.

Мамлакатимиз Коммунистик партияси Программасининг проекти худди ана шуни кўрсатади. Программадаги қоидалар аввало, бизнинг партиямиз учун, бизнинг халқимиз учун ёзилган. Бу қоидаларда бизнинг виждонимиз, бизнинг интилишларимиз ва дунёқарашимиз акс этган. Партия программаси — барча совет коммунистларининг фикр-ўйларининг якунидир, бунда ҳар бир коммунист гўё ўз-ўзи билан маслаҳатлашгандек, бундай дейди: биз ана шу йўлдан борамиз ва Маркс, Энгельс, Ленин илгари сурган мақсадга эришмоқ учун курашамиз, коммунистик жамиятни шу тариқада қурамиз. **(Давомли қарсаклар).**

Такрор айтаманки, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг Программаси — партиямизнинг, халқимизнинг ҳаракат программасидир, аммо бизни тўғри тушунишни истаган соф виждонли ҳамма кишилар бу программада кўпгина юксак, умуминсоний принципларни кўрадилар. Бизнинг фалсафий қарашларимизга қўшилмаётган кишилар ҳам бор, албатта, Лекин агар улар соф виждонли кишилар бўлсалар, партиямиз Программаси инсонпарварлик руҳи билан суғорилганлигини, бу ҳужжатда жамиятнинг уруш йўлидан эмас. балки тинч мусобақа йўлидан, киши кучларини ва ақл-идрокини моддий ишлаб чиқаришни, фан, техника ва маданиятни ривожлантириш учун сафарбар қилиш йўлидан ривожланиши ҳақида гап бораётганлигини инкор қилолмайдилар **(Қарсаклар).**

Янги Программа проекти социалистик тузумнинг ғоят катта имкониятларини кўрсатувчи ёрқин далилдир. Бу ҳужжат янги ҳаёт учун курашда совет халқи қандай катта, шонли ва қийин йўлни босиб ўтганлигини кўрсатади.

1919 йилни эслайлик. Ўша вақтда Россия вайрон қилинган, оч ва ялонғоч эди. Контрреволюция ва интервентларнинг қуршовида ёш Советлар Республикасини, Улуғ Октябрь мамлакатини бўғиб ташлаш билан таҳдид қилган эди. Ўша кунларда одам бир бурда қора нон ва бир чимдим туз топганига ҳам хурсанд эди.

Ана шу улуғ ва оғир пайтда Москвада партиямизнинг VIII съезди тўпланди. Шу съезд минбаридан туриб Ленин делегатлар олдида, бутун совет халқи олдида Россияни социалистик асосда ўзгартиришнинг ажойиб, тўлқинлантирувчи манзарасини очиб берган эди. Большевиклар илгари сурган программанинг реаллигига шубҳа қилган кишилар, айниқса чет элларда оз-мунча бўлмади, Ҳатто, ўз фантазиясида анчайин дадил Герберт Уэллс сингари ёзувчи ҳам «Кремлдаги хаёл параст» нинг планлари реаллигига ишонмаган эди. Ўйлаб кўринг, ўз хаёлида космосга учган, узоқ асрларга борган киши социализмнинг яратувчилик кучига ишонишга ўзини мажбур қилолмади, бизнинг планларимиз унга ҳаддан ташқари дадил, жасоратли бўлиб кўринди.

Лекин, йиллар ўтди ва жаҳон собиқ Россия империясининг бутун бепоён территориясида рўй берган улуғвор ўзгаришларни кўриб ҳайратда қолди. Совет халқи зўр ғайрат билан меҳнат қилиб, ўз Ватанини қудратли социалистик индустриал давлатга айлантирди. Эндиликда биз ҳар қандай вазифани бажаришга қодирмиз. **(Қарсаклар).**

Совет кишилари биринчи бўлиб космосга чиққанлигининг ўзи тасодифий эмас. Юрий Гагариннинг кетидан космосга мислсиз сафар қилган ўзининг шонли фарзанди Герман Степанович Титовни яқиндагина Ватанимиз пойтахти, бутун Совет мамлакати қизғин табриклади. **(Гулдурос қарсаклар).**

Космонавтларимизнинг қилаётган қаҳрамонликларида совет экономикаси, фани ва техникасининг жуда катта ютуқлари ўз ифодасини топди. Бу қаҳрамонликлар социалистик тузумнинг улкан афзалликларини намойиш қилмоқда. Совет олимлари, инженерлари, ишчилари, колхозчиларининг ақл-заковати ва меҳнати илгари фақат орзудагина бўлиб келган нарсаларни реал воқеликка айлантирмоқда.

Чиндан ҳам коммунистлар ҳақиқатан дадил нарсаларни орзу қилувчи кишилардир! Лекин улар орзу қилганларида ҳам дадил бўлиб орзу қилаётган реалистлардирлар, халқ билан, турмуш билан маҳкам боғланган ва иш аҳли бўлган кишилардир. Бизнинг Программамиз эришилган муваффақиятларнинг мустаҳкам пойдеворига, фан ва техниканинг бақувват негизига асосланади.

Программамизнинг бажарилиши илгари вақтдаги одамларнинг сўзи билан айтганидек, худонинг марҳаматига боғлиқ иш эмас, балки унинг бажарилиши ишчилар, деҳқонлар, зиёлиларнинг иродасига, ғайратига ва меҳнатига боғлиқ ишдир. **(Қарсаклар).**

Совет Иттифоқида коммунизм қуриш миллион-миллион кишиларнинг жонли ижодий ишидир, халқнинг бутун инсоният тарихидаги энг чуқур ва қудратли ҳаракатларидан биридир. Совет кишиларининг завқ-шавқ билан қилаётган меҳнати, уларнинг ўзларининг бутун кучларини коммунизм қуришга сарфлашга қаттиқ бел боғлаганликлари партия мўлжаллаган планларнинг, албатта, амалга оширилишини таъминлайдиган зўр гаровдир. **(Қарсаклар).**

Ишимизнинг ҳаққонийлигига бўлган ишонч совет халқининг ҳеч бир иккиланмай капиталистик дунёга, келинглар, уруш тақдидини қилмай, уруш қуролларини ишга солмай, тинчлик шароитида мусобақа қилишайлик, деб айтишига имкон бермоқда!

Совет Иттифоқига, унинг тинчлик сиёсатига ишончсизлик туғдиришга уринаётганларнинг ҳаммасига партиямизнинг Программаси қақшатғич зарба бермоқда. Ҳозир партия белгилаб бераётган коммунизм қуришнинг улуғвор программасини амалга оширмоқ учун мустаҳкам тинчлик бўлиши кераклиги ҳатто гўл кишиларга ҳам равшан-ку.

Ҳал қилмай қолдиришнинг иложи бўлмаган. лекин Ғарб давлатлари билан бизлар турли тарзда тушунаётган масалаларнинг ҳаммасини биргаликда ҳал этишни Совет ҳукумати Ғарб давлатларининг ҳукуматларига таклиф қилаётир. Чунки бу масалалар давлатларимиз ўртасида низо туғдирмоқда, жаҳонда кескинликка сабаб бўлмоқда.

Шу муносабат билан мен, Италия бош министри жаноб Фанфани ва ташқи ишлар министри жаноб Сеньи билан қилган суҳбатларим ҳақида қисқача гапириб ўтмоқчиман. Бу суҳбатлар фойдали суҳбатлар бўлди. Социал тузуми турлича бўлган давлатларнинг вакиллари бир-бирлари билан учрашганларида бир-бирларининг жиғларига тегишлари мумкин, аммо бизнинг суҳбатларимиз вақтида бир-биримизнинг жиғимизга тегиб, қизишиб кетганимиз йўқ. Маълумки, жисмлар бир-бирига ишқаланиб қизишиб кетганида олов чиқиб кетиши мумкин. Қадимги замонлардаги одамлар бу қоидани билар эдилар ва мана шундай ишқалаб қиздириш йўли билан олов чиқарар эдилар Лекин давлатлар ўртасидаги муносабатларда қизишиб кетиш уруш ёнғини чиқишига сабаб бўлиши мумкин.

Бизнинг давлатларимиз тўғрисида гапириладиган бўлса, Италия — капиталистик давлатдир, Совет Иттифоқи эса. социалистик давлатдир. бинобарин, улар айтиш мумкинки, бамисоли бир-биридан бошқача жисмлардир. Бироқ биз ўз суҳбатларимиз вақтида шундай фикрга келдикки, одамларга тинчлик керак, тинч-тотув яшаш принципларига амал қилиб, тинчликни мустаҳкамлайбериш керак. Менда жаноб Фанфани низоли масалаларни тинч йўл билан ҳал қилишга интилаётган киши экан деган таассурот туғилди.

Лекин давлат арбоблари ўз олдиларида турган қийинчиликларни, айниқса Германия билан сулҳ шартномаси тузиш зарур бўлиб қолаётган пайтга яқинлашаётганлигимиз сабабли ҳозирги вақтда ўз олдиларида турган қийинчиликларни ҳам реал равишда кўришлари лозим.

Германия билан сулҳ шартномаси тузилишига ва шу тариқа иккинчи жаҳон урушининг қолдиқлари тугатилишига ҳамма хурсанд бўлиши керак эди. Гап шу масалага тақалганида эса муайян қийинчиликлар пайдо бўлмоқда. Чунки Италия агрессив блок бўлган НАТОнинг аъзосидир, бу блокда эса немис реваншчилари гитлерчилар Германиясининг зарбдан омон қолган гитлерчилари раҳбарлик қилмоқда. Америка Қўшма Штатлари немис реваншчиларига йўл қўйиб бермоқдалар, бу эса катта хавф-хатар туғдираётир.

Жаноб Фанфани билан савдо-сотиқ тўғрисида гаплашганимизда ҳар иккаламиз савдо-сотиқнинг яхши авж олиб бораётганлигини ва савдо-сотиқни яхшилашнинг катта истиқболлари борлигини уқтириб ўтдик. Биз совет халқи Италиянинг табиатини, маданиятини, санъатини севишини ва тушунишини гапирдик. Мен бизнинг кишиларимиз Италия апельсинларини яхши кўришларини, бу апельсинларнинг ҳақиқатан ҳам хушбўй ҳиди ва тами борлигини ҳам айтиб ўтдим. **(Залда шодиёна жонланиш).** Мен, жаноб Фанфанидан Италиядаги америка ракеталари қаерда жойлашганлигини айтмайсизми, деб сўрадим. Жаноб Фанфани жавоб бериб, бу ракеталар худди апельсинзорларда турганлигини айтди. **(Залда жонланиш).**

Совет кишиларида итальян халқига нисбатан душманчилик ҳислари йўқ. Аксинча, биз Италия халқи билан дўст бўлиб, тинчликда яшашни истаймиз. Бироқ, бу мамлакат агрессив Атлантик блокига аъзо қилиб олинган, бу блок эса. Германия билан сулҳ шартномаси тузилган тақдирда уруш қиламиз деб бизга таҳдид солмоқда.

Уруш қонунлари шафқатсиз бўлади. Такрор айтаманки Италия халқига нисбатан бизда ҳеч қандай хусумат йўқ. Биз чин кўнгилдан унинг бахтли ва саодатли бўлишини истаймиз. Лекин Америка Қўшма Штатларининг агрессив доиралари ва Аденауэр халқларимизни бир-бирига тўқнаштириб қўйсалар у ҳолда биз ўз хавфсизлигимизни қаттиқ туриб ҳимоя қилиб, НАТО нинг ҳарбий базалари қаерда бўлса ва ҳатто бу базалар апельсинзорларда бўлса ҳам шу базаларга зарба беришга мажбур бўламиз. **(Қарсаклар).** Ана ўшанда Италиянинг апельсинзорларигина ер билан яксон бўлиб қолмайди, шу билан бирга шу апельсинзорларни вужудга келтирган, Италия маданиятини ва санъатини улуғлаган кишилар ҳам ер билан яксон бўладики, биз бу кишиларнинг холис ниятли кишилар эканлигига шубҳамиз йўқ.

(Давоми иккинчи бетда).

Партия ва ҳукумат раҳбарлари Кремлда съездлар биноси қурилишини бориб кўрдилар

Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Муҳитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрушчев ва Г. И. Воронов ўртоқлар 10 августда Кремлда съездлар биноси қурилишининг бориши билан танишдилар.

Кремлда съездлар биноси қурилиши яқин орада тугалланади. КПСС XXII съезди шу бинода бўлади. Бу бинода олти минг ўрин бор ва у ҳар хил оммавий тадбирларни ўтказиш учун мўлжалланган.

Съездлар биноси қурилишида мармар, туф, шиша, алюминий ва бошқа бинокорлик материаллари кўп ишлатилган, шунингдек ҳавони кондициялаш, ёруғлик техникаси, акустика бўйича энг янги асбоб-ускуналардан фойдаланилган. Бино жуда қисқа муддат ичида қурилмоқда.

Бинокорлар коллективи партия ва ҳукумат раҳбарларини ғоят самимий кутиб олди.

Ўртоқ Н. С. Хрушчев бир қатор мулоҳазалар билдирди, қурилишнинг бориши ҳақида ўз истакларини баён қилди, ишчилар билан самимий суҳбатлашди.

Съездлар биносини қараб чиқишда Финляндия Компартияси Марказий Комитетининг Москвада меҳмон бўлиб турган партия бош секретари ўртоқ Вилле Песси бошлиқ делегацияси, шунингдек СССР Министрлар Совети Қурилиш ишлари давлат комитетининг раиси ўртоқ И. А. Гришманов, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси ўртоқ Б. Н. Пономарев, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари ўртоқ П. Н. Демичев. КПСС Марказий Комитети бўлим мудирларининг ўринбосарлари В. П. Абезов ва В. П. Терёшкин ўртоқлар иштирок қилдилар.

Проект автори — Москва шаҳрининг бош архитектори М. В. Посохин, Главмосстрой бошлиғи Н. Е. Пашченко ва қурилиш бошлиғи Л. В. Ешченко изоҳ бериб турдилар.

БИНОКОРЛАР КУНИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ ЙИҒИЛИШ

12 августда Тошкентда, М. Горький номидаги маданият ва истироҳат паркининг ёзги театрида Бинокорлар кунига бағишланган тантанали йиғилиш бўлди.

Ўзбекистон ССР қурилиш министри С. И. Иброҳимов доклад қилиб, йиғилиш қатнашчиларига Ўзбекистон бинокорларининг КПСС XXII съезди шарафига меҳнат вахтасида эришган муваффақиятлари тўғрисида, етти йиллик планни бажариш учун курашдаги вазифалар ҳақида гапириб берди.

Йилнинг биринчи ярмида социалистик мусобақада биринчиликка эришган «Крупнопанельжилстрой» трестининг коллективи вакилларига Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва Ўзбекистон касаба союзлари Советининг кўчма Қизил байроғи топширилди. Йиғилишда Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг бюро аъзолари Ф. Е. Титов, М. М. Мусахонов, Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг бюро аъзолигига кандидат Қ. М. Муртазоев, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. А. Азимов қатнашдилар. (ЎзТАГ).

ЎРТОҚ Н. С. ХРУШЧЕВ НУТҚИНИНГ ДАВОМИ

(Боши биринчи бетда).

Қабул маросимларида менга Греция элчиси билан икки марта суҳбатлашишга тўғри келди. Мамлакатимизнинг славян халқларида — рус, украин, белорус халқларида — грек халқига нисбатан қардошлик ҳислари вужудга келган. Қадим замонлардаёқ киевлик князь Владимир дин танламоқ учун ўз элчиларини юборган эди. Бу элчилар ватанга қайтиб келганларидан кейин грек дини энг яхши дин деб мақтаган эканлар. Лекин элчиларнинг князь Владимирга айтиб берган хулосаларини ҳозир биз анализ қилиб ўтирмаймиз. Дин масалалари тўғрисида бизнинг ўз фикримиз бор, лекин бу жойда буни гапириб ўтиришнинг ҳожати йўқ. Тарихдан ўзларингизга маълумки, Рус эли христиан динига киритилиб «крещение» қилинди. Шу сабабли, Киевдаги кўчаларнинг бири Крешчатик деб аталади. Владимир одамларни крешчение қилиш (динга киритиш) учун шу йўл билан Днепр дарёсига ҳайдаб олиб келган экан. Одамларни фақат крест билангина эмас, таёқ билан уриб ҳам динга киритган эканлар, чунки ўша вақтда кўп кишилар янги динни қабул қилишни истамаганлар. Шу тариқа сиз билан биз ҳам христиан бўлиб қолганмиз. **(Залда жонланиш).**

Дин билан бирга Грециядан унинг маданияти, одатларидан кўп нарсалар ҳам бизнинг мамлакатимизга ўтган. Грек халқи билан бизнинг ўртамизда ҳеч қачон уруш-жанжал бўлган эмас, ҳаттоки греклар ўз мустақилликлари учун курашганларида биз тамомила уларнинг томонини олиб келганмиз. Рус кишилари грек халқини ажнабий золимлар истибдодидан озод қилиш учун курашда ўз қонларини тўкканлар.

Иккинчи жаҳон уруши вақтида, Гитлер Грецияга ҳужум қилганида Совет Иттифоқи халқлари грек халқининг фашист йиртқичлари олдида бош эгмаганлигини кўриб, унинг қаҳрамонлигига қойил бўлган эдилар. Гитлерчилар Совет Иттифоқига ҳужум қилганларида грек халқи бизнинг курашимизга хайрихоҳлик қилганлигини, халқларнинг фашизмга қарши курашидаги умумий ишга ўз ҳиссасини қўшганлигини биламиз.

Лекин фашизм тор-мор келтирилди, жаҳон уруши тугади. Гитлерчилар Германиясига қарши мардонавор курашган одамлар катта иззат ва ҳурматга сазовор бўлишлари керак эди. Лекин бундай одамларнинг кўплари, масалан, Акрополь қаҳрамони Манолис Глезос, афсуски, тюрьма зиндонига ташланди. Биз, Грециянинг ички ишларига аралашмоқчи эмасмиз. Бизнинг бунақа одатимиз йўқ. Лекин фашизмга қарши курашда бирталай қон тўккан бошқа мамлакатларнинг халқлари каби бизлар, совет кишилари ҳам мустақиллик учун кураш тарихига ўз қаҳрамонлиги билан олтин саҳифа ёзган кишининг ҳозир зиндонда азоб тортаётганлигини индамай томоша қилиб туролмаймиз.

Элчи билан бўлган суҳбатда мен бизларнинг халқларимиз бир-бирлари билан ҳамиша қардош бўлиб келганликларини, грекларнинг ҳам биз каби ҳамиша бахтиёр бўлишини исташимизни айтдим. Аммо ҳозирги пайтда Греция ҳукумати ўзини агрессив Шимолий Атлантик блоки НАТОга боғлаб қўйди.

Совет Иттифоқига қарши қаратилган ҳарбий базалар Греция территориясида жойлаштирилганлиги бизга маълум. АҚШнинг ҳукмрон доиралари ва Аденауэр вазиятни кескинлаштириб, уруш очиш таҳдидини солаётган ҳозирги пайтда, агар Германия билан сулҳ шартномаси имзоланса, бизга бутун блок номидан, НАТОга аъзо бўлган ҳамма мамлакатлар номидан уруш очамиз деб таҳдид солмоқдалар. Демак, Греция, Италия, Норвегия, Дания, Бельгия, Голландия сингари мамлакатлар ҳам бизга уруш очмоқчи бўлиб таҳдид қилаётирлар деса бўлади. Европадаги Франция, Англия ва Ғарбий Германия сингари мамлакатлар тўғрисида гапириб ўтиришимнинг ҳожати ҳам йўқ.

Биз, Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини имзолашимиз турган гап. Агар империалистик давлатлар уруш бошлаб юборсалар, бу ҳолда улар бизни Шимолий Атлантик блокининг фақат асосий мамлакатлари территорияларигагина эмас, шу билан бирга шу блокка аъзо бўлган бошқа мамлакатларнинг территорияларида турган ҳарбий базаларга ҳам қақшатқич зарбалар беришга мажбур қиладилар. **(Қарсаклар).** Аммо шу нарса маълумки, ҳарбий базалар қуруқ даштга қурилган эмас. Айтишларига қараганда, Италияда бу базалар цитрусзорлар орасига жойлашган, Грецияда эса зайтунзорлар орасига жойлашган.

Ўтган уруш вақтида баъзи шаҳарлар очиқ шаҳарлар деб эълон қилиниб, омон сақлаб қолинган эди. Эҳтимолки, баъзи бир кимсалар баъзи шаҳарларни очиқ шаҳарлар деб эълон қилиб, омон сақлаб қоламиз деб ўйлаётгандирлар, лекин хом хаёлга берилиш ярамайди. Термоядро урушини бошлаб юборсалар, бу уруш фронт билан мамлакат ичкарисини фарқ қилмайди.

Мен, Греция элчисига, НАТОдан чиқиш Греция учун энг оқилона сиёсат бўлади деб айтдим. Шундай қилинса, Греция уруш бошланган тақдирда шикастланмай қолади. Элчи менга: Совет Иттифоқи Министрлар Совети Раисининг атом бомбаларини Акрополга ва Грециянинг бошқа тарихий ёдгорликлари устига ташлаш тўғрисида ҳеч қачон буйруқ бермайман, деган сўзига ишонаман, деди. Жаноб элчи, сизни хафа қилишни истамас эдим-у, лекин сиз жуда янглишаётирсиз.

Албатта, мен, Совет Иттифоқи Министрлар Советининг Раиси сифатида бомбаларни худди Акрополь устига ташлаш тўғрисида буйруқ бермайман. Лекин биз Шимолий Атлантик блокининг Грецияда ҳам жойлашган ҳарбий базаларига қақшатқич зарба беришдан сира тортинмаймиз. Бундай ҳолда шаҳарларни ҳам, халқларни ҳам, тарихий ёдгорликларни ҳам зарбага тутиб бераётган кишиларнинг ўзлари жавобгар бўладилар. **(Қарсаклар).**

Сулҳ шартномасини имзолаймиз. Фақат шунинг учунгина бизнинг мамлакатимизга, бизнинг халқимизга, социалистик лагерь мамлакатларига таҳдид қилмоқдалар. Улар шу билан бирга шуни айтмоқдаларки, гўё улар Ғарбий Берлиндаги немисларнинг эркинлиги учун урушар эмишлар. Лекин бу — сафсата гаплардир. Ғарбий Берлинда 2 миллион 200 минг киши яшайди. Агар уруш бошланадиган бўлса, юз миллионлаб кишиҳалок бўлиши мумкин. Қайси ақли бор киши империалистларнинг бундай важларини ўринли деб билади. Эркинликка ҳеч ким қасд қилаётгани йўқ, аммо империалистлар эркинликни ҳимоя қиламиз, деган баҳона билан бизнинг бардамлигимизни синаб кўрмоқчилар, улар социалистик ғалабаларимизни тугатмоқчилар. Қўлларингиз калталик қилади, жаноб империалистлар! **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Империалистлар, мустамлакачилар халқларни қўрқитишга одатланиб қолганлар, шернинг бўкириши Осиё ва Африка халқларининг ўтакасини ёриб юборади, деб ўйлашга одатланиб қолганлар. Лекин ҳозир унақа замонлар эмас. Энди халқлар Британия шерининг бўкиришидан илгаригидек қўрқмайди. Англия мустамлакачилари Франция мустамлакачилари билан биргалашиб Мисрга ҳужум қилган эдилар ва, образли қилиб айтганда, яхшигина шатта еган эдилар. Мисрликлар шернинг думидан маҳкам ушлаб олиб, уни улоқтириб ташладилар. **(Шодиёна жонланиш. Гулдурос қарсаклар).**

Чиндан ҳам ҳозир замонлар бошқача бўлиб кетди, аммо империалистларнинг тутган йўли эскилигича қолди, уларнинг бўрилик хулқи ўзгармади. Мана энди бўлса, мустамлакачилар ўзларининг бўрилик хулқлари ва эски андазалари билан Совет Иттифоқига муомала қилишга уринмоқдалар. Лекин, жаноблар, сизлар Қримга ҳужум қилган вақтларингиз ўтиб кетган. Шундан бери орадан юз йилдан кўпроқ вақт ўтди. Ҳатто ўша вақтнинг шароитида ҳам рус халқи ажнабий босқинчиларга қарши курашда катта мардлик кўрсатган эди. Бундан юз йил муқаддам шундай бўлган эди. Ўша вақтда сизлар чор Россияси билан муомала қилган эдингиз. Аммо энди чор Россияси йўқ, бизнинг мамлакатимизда меҳнаткаш халқ ҳукмронлик қилади! **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Империалистлар илгари Россияни чипта ковуш кийган мамлакат деб атар эдилар, ҳозир ҳам бизга шундай муомала қилмоқдалар. Биз чипта ковушларни музейга топширганмиз ва аллақачонлар топширганмиз. **(Қарсаклар).** Бизнинг мамлакатимизда омочни энди фақат музейлардагина кўриш мумкин. Совет мамлакатининг далаларида эса юз минглаб тракторлар гувуллаб ишламоқда. Биз фақат реактив самолётлардагина учиш билан кифояланаётганимиз йўқ, энди биз космик кемада Ер шарининг атрофини бир суткада 17 марта айланиб чиқдик. **(Гулдурос қарсаклар).**

Империалистларни қарангки, совет халқини қўрқитмоқчи бўлаётирлар! Улар социалистик янги йўлдан бораётганлигимизни кўриб ўзлари қўрқиб кетганликлари учун бизни қўрқитаётган бўлсалар керак. Биз шу йўлдан, Маркс-Энгельс-Ленин кўрсатиб берган йўлдан коммунизм ғалабаси сари тўхтовсиз олға бормоқдамиз. Сиз, империалист жаноблар, қўрқаётган нарсанинг ўзи мана шу! **(Гулдурос қарсаклар).**

Биз коммунизм сари бориш билан бирга, социал тузуми турлича бўлган мамлакатлар ўртасида тинч мусобақа қилиш идеясида қаттиқ турибмиз. Биз ҳеч кимга таҳдид қилаётганимиз йўқ. Бу тинч мусобақада ким ғолиб бўлиб чиқса ҳам ҳеч ким ўлмайди: одамлар энг яхши тузумни ўзлари танлаб оладилар. Орқада қолиб кетганлар, инсоният жамиятининг тарихий ривожланишини ҳозирча тушунмаётган кишилар ўнгланиб, етишиб оладилар ва бизнинг йўлимиздан борадилар, биз ҳам уларни табриклаяжакмиз! **(Гулдурос қарсаклар).**

Америка Қўшма Штатлари ҳозир ўз тараққиётининг ҳақиқатан уқубатли даврини бошидан кечирмоқда, ҳозир у ерда кўп нарсаларни қайта ўзгартириш жараёни бораётир. Ўзингизни америкаликлар деб билиб, улар сингари бир ўйлаб кўринг, дуруст, мен ҳам, сиз ҳам америкалик бўлишимиз қийин гап, албатта. Бунақа ишни артистлар яхши дўндирадилар, улар ўзлари тез фурсатда гоҳ король, гоҳ пролетар тусига кира оладилар. **(Залда шодиёна жонланиш, қарсаклар).** Ҳуллас, сизлар ўзингизни король ёки бирор князь тусига солиб кўринг: у бойликка одатланиб қолган, ҳамманинг ўзига таъзим қилишига, ҳамманинг ўзига тик қарамаслигига, балки бошини эгиб туришига ва фақат шимининг почасига ёки ботинкасига тикилиб туришига одатланиб қолган.

Бойиб, семириб, зўрайиб кетган Америка империализми худди мана шундай королга ёки князга ўхшаб ҳамманинг икки букилиб таъзим қилишига ва қўрқишига одатланиб қолган. Тўсатдан Совет Иттифоқи пайдо бўлиб қолди. Бизнинг сўмчамиз дастлаб нимжонгина эди, лекин кейин қаддини ростлаб, бақувват бўлиб олди ва долларидан қиммат юрадиган бўлиб қолди.

Бизнинг мамлакатимиз улуғ қудратли давлатга айланди. Биз забардаст саноатни, ривожланган қишлоқ хўжалигини вужудга келтирдик, фанни, маданиятни юксалтирдик, шунда ҳам империалистлар Россияга бундан юз ёки эллик йил муқаддам қай назарда қараган бўлсалар, ҳозир ҳам шу назарда қарамоқдалар.

Биз нима? Пилдираб бориб, нима буюрасиз, деб айтайликми? Биз бундай қилмаймиз. Империалистларга биз, сиз, жаноблар бизни кўрмай қолдингиз, деб айтамиз. Яна бунга қўшимча қилиб, украинлар одатича: «Нима бало, кўзингиз кўр бўлиб қолдими?!» деймиз. **(Залда шодиёна жонланиш, гулдурос қарсаклар).**

Империалистлар реалликни сезиш ҳиссини йўқотиб қўйдилар, деб мана шунга айтилади. Шунинг учун ҳам ҳозир кўп ҳодисаларнинг моҳиятини қийналиб бўлса ҳам тушуниб олишга уринмоқдалар. Президент Кеннеди мен билан Венада суҳбатлашганида «биз улуғ мамлакатмиз-ку» деб таъкидлади. Мен унга жавобан: «Рост, лекин, жаноб президент, Совет Иттифоқи ҳам улуғ мамлакат» дедим. **(Залда шодиёна жонланиш, гулдурос қарсаклар).**

Кези келганда шуни айтиб ўтайки, Эйзенхауэр бизнинг мамлакатимизга нисбатан ножўя иш қилиб қўйганида, жаноб Макмиллан 1960 йилда Парижда мени Эйзенхауэр билан бирга ўтириб гаплашсангиз-чи, деб кўп қистаган эди. Макмиллан «тушунсангиз-чи, жаноб Хрушчев, ахир, у улуғ мамлакат-ку, у кечирим сўраши мумкин эмас», деган эди. Мен бунга жавобан: «Кечирасиз, биз ҳам улуғ мамлакатмиз, биздан кечирим сўрашни талаб қиламиз ва шундай кечирим сўралмаса, бизнинг мамлакатимизни ҳақорат қилган киши билан бирга ўтириб гаплаша олмаймиз!» деган эдим. **(Гулдурос қарсаклар).**

Шу сабабли, биз, империалистларга бундай деяпмиз: Шуни тушуниб олинглар-ки, ҳозир сизлар баъзан кекса бува, ота ёки ойининг қилган ишини қилаётирсиз. Бундай қариялар ўғиллари улғайиб, барваста йигит бўлиб қолганида, қизлари эса бўйи етиб, сочини гажак қилиб юрадиган бўлиб қолганида ҳам, ўзлари билан каталардек муомала қилишни талаб қиладиган бўлиб қолганларида ҳам, уларнинг ота-оналари қизларининг жамалагидан ушлаб, ёки ўғилларининг қулоғини бураб, ўзларига итоат қилдирмоқчи бўладилар. **(Залда шодиёна жонланиш).**

Биз билан ҳам маълум даражада шундай андаза билан муомала қилаётирлар. Ҳали ҳам бизга: «Бундай қилиш ярамайди», «Бундай қилма», «Агар айтганимни қилмасанг қулоғингни қирқиб оламан», деб таълим бермоқчи бўладилар. Бундай дўқларга жавоб бериб айтишимиз мумкинки, «биз сизларнинг қулоқларингизни қирқиб олмаймиз, балки бошқа жойингизга уриб, адабингизни бериб қўямиз!» **(Залда шодиёна жонланиш. Қарсаклар).**

Германия билан сулҳ шартномаси тузиш учун кураш — иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларини тугатиш учун, тинчликни ва халқлар хавфсизлигини мустаҳкамлаш учун курашдир. Бизга таҳдид қилаётганлар шуни билиб қўйсинларки, Совет Иттифоқининг, барча социалистик мамлакатларнинг олиҳиммат ишчилар синфи ҳокимиятни ўз қўлига олган, зўр давлатлар вужудга келтирган. Империалистлар, мустамлакачилар бу давлатлар билан ҳисоблашишлари керак, социалистик мамлакатларнинг халқларини, уларнинг манфаатларини ҳурматлашлари керак! **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Мен нутқимнинг текстидан четга чиқиб кетдим, нутқимни чўзиб юбордим, ҳали яна ўртоқ Деж ҳам нутқ сўзлаши керак. **(Залда жонланиш).**

Яна ҳарбий базалар масаласига ва ўз мамлакатларининг территорияларини шу базалар учун бериб қўяётганларнинг зиммасидаги масъулият масаласига қайтайлик.

Уруш бошланган тақдирда Совет Иттифоқи ўзини мудофаа қилиб, ўзини ҳимоя қилиб НАТО ҳарбий блокининг ҳарбий базалари жойлашган ҳамма мамлакатларнинг территорияларига зарба беришга мажбур бўлади.

Русларда, бош кетгандан кейин сочга йиғлаб нима қиласан, деган мақол бор. Одамлар қирилиб кетса, қадимий ёдгорликларнинг бизга нима кераги бор? Ахир, Совет Иттифоқида ва бошқа социалистик мамлакатларда ҳам халқларимиз учун азиз бўлган тарихий ёдгорликлар бор-ку. Шу сабабли, одамларнинг ҳаётини ҳимоя қилиш ва маданият ёдгорликларининг ўзини ҳимоя қилиш мақсадида агрессорларга қақшатқич зарба беришимизга тўғри келади. Агрессорга қарши курашда, социализм ва коммунизм ғалабаларини ҳимоя қилишда, бутун дунёда тинчликни ҳимоя қилишда биз ҳеч нарсадан қайтмаймиз **(Қарсаклар).**

Давлат арбоблари ва ҳарбий арбобларнинг, айниқса АҚШдаги шундай арбобларнинг, биз нейтрон бомба яратиш устида ишламоқдамиз, деган гапларини ҳозир тобора кўп эшитаётирмиз. Нейтрон бомба яратувчиларнинг фикрича, бу бомба жамики тирик жонни ўлдириб, лекин моддий бойликларни сақлаб қолиши керак экан.

Ҳақиқатан ҳам, ўртоқлар, улар шунақа нарсаларни ўйлаб юрибдилар. Улар таловчиларнинг принципи билан иш қилмоқдалар, одамнинг кийимига қон тегизмай ўлдириб, кейин унинг кийимидан фойдаланмоқчи бўлаётирлар. Нейтрон бомбанинг моҳияти мана шу. Шу бомба ҳақида АҚШ конгрессида, матбуотда гапирмоқдалар ва ёзмоқдалар. Ҳатто матбуот конференциясида, сиз шундай бомба яратилишига нима дейсиз деб президентга очиқдан-очиқ савол беришди. Лекин президент бўйин товлади, жавоб бермади.

Одамларни ўлдирадиган, лекин жамики бойликларни сақлаб қоладиган бомба яратмоқчилар, — империализмнинг энг агрессив намояндалари мана шундай йиртқичликни қилмоқчилар. Буни одамгарчилик қонуни деб бўладими, ахир? Уларнинг назарида инсоннинг қадр-қиммати йўқ, уларнинг асосий мақсади таловчилик, бойлик орттиришдир. Мана шу очкўзлик империалистларни энг даҳшатли жиноятлар қилишга йўлламоқда.

Коммунистлар инсоннинг меҳнати ва ақл-заковати билан яратилган моддий ва маънавий бойликларнинг қадрини биладилар. Лекин биз ер юзидаги жамики бойликларни ўз меҳнати билан яратган инсоннинг ўзини ҳаммадан кўпроқ қадрлаймиз. Шу сабабли, биз инсон меҳнатининг натижаларинигина ҳимоя қилиб қолмай, аввало унинг ўзини ҳимоя қилмоқчимиз, халқларни ҳимоя қилмоқчимиз. Бизнинг фалсафамиз, бизнинг одоб-ахлоқимиз мана шу. Чинакам коммунистик инсонпарварлик мана шу. **(Гулдурос қарсаклар).**

Грек халқига, НАТО блокида аъзо бўлган бошқа мамлакатларнинг халқларига мурожаат қилиб шуни айтамизки, сизларнинг канцлер Аденауэр, реваншчилар ва унинг сиёсатини қўллаб-қувватлаётганларнинг ҳаммаси қандай хатарли йўлга судраётганлигини тушунинглар. Агар империалистлар уруш бошлаб юборсалар, урушнинг мантиқи ва қонунлари Совет Иттифоқини ва бошқа социалистик мамлакатларни агрессорларнинг ҳарбий базалари қаерда бўлса, шу базаларга қақшатқич зарбалар беришга мажбур қилади. Совет Иттифоқи ва социалистик мамлакатлар ҳатто ўз хоҳишларига қарамай ҳам шундай қилишга мажбур бўладилар.

Эс-ҳушни йиғиб олиш керак ва рўй бериши мумкин бўлган ҳалокатнинг олдини олмоқ учун ҳамма чораларни кўриш керак. Иккинчи жаҳон урушининг қолдиқларини мамлакатлар ўртасидаги муносабатлардан олиб ташлаш ҳамда ҳамма давлатлар билан дўстлик ўрнатмоқ ва ҳамкорликни ривожлантирмоқ учун кенг йўл очиб қўйишни биринчи навбатдаги зарур иш деб ҳисоблаймиз.

Германия билан сулҳ шартномаси тузиш бу шартнома қатнашчиларининг ҳаммасига, ҳақиқатан тинчликка интилаётганларнинг ва ўз сиёсатини тинчлик манфаатларини кўзлаб қуришга интилаётганларнинг ҳаммасига фойда етказган бўлур эди. Совет Иттифоқи бу масалага доир кенгайтирилган таклифларини киритди. Шу билан бирга биз Ғарб мамлакатларининг ҳар қандай конструктив таклифини эшитишга ва муҳокама қилишга тайёрмиз. Ғарб мамлакатларига айтадиган гапимиз шуки, сизлар бизнинг позициямизда йўқ нарсани қидириб овора бўлманглар. Совет ҳукумати ҳеч бир кимсанинг манфаатларига зарар етказишга интилаётгани йўқ, у, ҳеч кимга таҳдид қилаётгани йўқ. Биз реал фактларга таяниб иш олиб бормоқдамиз ва ҳамма мамлакатлар ўртасидаги муносабатларни мавжуд ҳолатга мувофиқлаштириш ниятидамиз.

Ҳозир иккита герман давлати бор ва иккита Германиядан уруш воситаси билан битта Германия вужудга келтириш йўлидаги уриниш барбод бўлишга маҳкум этилгандир. Мабодо бундай уруш бошланиб қолса, у вақтда Германияда балки бирлаштириладиган умуман ҳеч ким ва ҳеч нарса қолмаслиги мумкин. Буни тушуниш керак, ахир. Бироқ, канцлер Аденауэр ўз аттифоқчиларини дўқ-пўписа қилиш ва ҳарбий хавфни кучайтириш йўлига зўр бериб тортмоқда. Ёшини яшаб бўлган, урушмаганлиги билан, ўғиллари офицер эмаслиги билан фахрланадиган, ўзини христиан деб атайдиган ва христиан партияси деб аталадиган партияга аъзо бўлган бу киши қандай қилиб урушга даъват этиши мумкин? Немис халқи учун, барча кишилар учун шу қадар хавфли бўлган шум фикрларни унинг қулоғига худои таоло пичирлаб айтмаётгандир. Аденауэр, ўз халқимга хизмат қилишни истайман, дейди. Агар у уруш бошласа, Ғарбий Германиядаги бутун аҳолининг ҳаёт-мамоти таҳдид остида қолади, фақат бу аҳолинингина эмас, бошқа кўпгина мамлакатлардаги аҳолининг ҳам ҳаёт-мамоти таҳдид остида қолади, чунки термоядро урушини бир мамлакат чегарасида тутиб қолиш қийин.

Эс-ҳушингизни йиғиб олинг, жаноблар! Мен осойишта ва соғлом фикр юритиш қобилиятини йўқотмаган ва халқаро вазиятнинг ривожланиши уларга боғлиқ бўлган кишиларга мурожаат қилмоқдаман. Бир вақтлар Америка давлат секретари Даллес термоядро бомбаларини ўхталиб, социалистик мамлакатларга нисбатан «зўравонлик позицияси» сиёсатини ўтказган эди. У Қўшма Штатларнинг империалистик даъволарига рози бўлмаган ҳамма давлатларга нисбатан ана шундай сиёсатни ўтказган эди. Бу очиқдан-очиқ атом шантажи эди ва ўша вақтда бу билан ҳисоблашишга тўғри келган эди, чунки биз қарши зарба бериш учун етарли воситаларга эга эмас эдик, эга бўлганимизда ҳам бизнинг мухолифларимиз эга бўлган миқдордаги воситаларга ва улар қўлидаги кучга тенг миқдордаги воситаларга эга эмас эдик. Бироқ, ҳозир аҳвол тубдан ўзгарди. [illegible]

[illegible] тан олишдан конкрет хулосалар чиқариш зарур. Аслида кичик бўлган планетамизда оқилона сиёсат олиб бориш керак, планетамизни эндиликда одам бир суткада 17 марта айланиб чиқди.

Совет Иттифоқи ҳеч кимга таҳдид қилмаётир. Бизнинг атом асримизда уруш очиш билан таҳдид қилиш нодоннинг ишидир. Биз бундай деяпмиз: ўтган урушнинг қолдиқларини тугатайлик, Германия билан тинчлик мақсадида сулҳ шартномаси тузайлик. Совет ҳукумати бировларнинг ерини ўз фойдасига ажратиб олишни талаб қилаётгани йўқ. Биз вужудга келган ва кўп йиллардан буён мавжуд бўлган чегараларни юридик жиҳатдан мустаҳкамлаб қўйишни таклиф қилмоқдамиз. Биз реваншчи доираларни янги уруш бошлаш ва иккинчи жаҳон уруши якунларини қайта кўриб чиқиш имкониятларидан ва ҳавасларидан маҳрум қилишни истаймиз. Совет ҳукумати Европада ва бутун дунёда мустаҳкам ҳамда узоқ давом этадиган тинчлик шароитларининг вужудга келтирилиши учун ҳаракат қилмоқда.

Ғарбий Берлин — бизга урушдан қолган енгил мерос эмас, албатта. Лекин менинг фикримча, Ғарбий Берлин масаласининг ўзини ҳал этиш унча қийин эмас. Иккинчи томон ҳамкорлик қилишни истаса, агар у Ғарбий Берлин масаласини кучларни синаш объектига айлантирмаса эди, битимга келиш мумкин бўлур эди, албатта. Бу битим, шубҳасиз, тинчлик ишига фойда келтирган бўлур эди. Совет Иттифоқи Ғарбий Берлинга, ундаги аҳолининг ҳаёт тарзига қасд қилаётгани йўқ-ку, ахир. Биз Ғарбий Берлин статусинь тинч давр шароитига ва Германиядаги ҳамда Европадаги ҳозирги мавжуд вазиятга мос келтиришни таклиф этмоқдамиз.

Биз ғарб давлатлари муҳокамасига тақдим қилган совет таклифлари ҳар иккала томонга оғир вазиятдан чиқишнинг оқилона йўлини кўрсатиб беради. Ҳеч кимнинг обрўсига путур етказилмайди, ҳеч ким бошқа томон ҳисобига зўрая олмайди. Чириган тишни суғуриб ташлаш ва инсониятга оғриқдан қутулиш ва ҳақиқатан ҳам тинч ухлаш имкониятини бериш зарур. Америка Қўшма Штатларининг президенти эса даҳшатли манзарани тасвирлаб берди-да, нутқининг охирида унинг сўзини тинглаганларга тинч ётиб ухлашни тилади. Кишини хатарларга дучор қилсалар ва унинг уйқуси атом бомбаларининг портлаши билан бузилса, қайси одам тинч ухлай олади?

Ҳарбий васваса яхшиликка олиб бормайди. Ҳаддан ошмаслик ва ҳарбий эҳтиросларни авж олдирмаслик керак. Эҳтиросларга йўл қўйиб берилса ва эҳтирослар ақл-идрокдан устун бўлиб қолса, у тақдирда урушга тайёргарлик маховигининг ҳаракати авж олиб кетади. Ҳатто ақл-идрок урушга тайёргарликни тўхтатиш керак, деб турса ҳам, урушга тайёргарлик маховиги шу қадар тезликка ва кучга эга бўладики, уни юргизиб юборган кишиларнинг ўзи ҳам тўхтата олмай қолади. Бу маховикни юргизиб юборган кишиларнинг ўзлари унинг қурбони бўлишлари мумкин. Энг даҳшатли нарса шуки, маховикни юргизиб юборган кишилардан бошқа кўпгина кишилар ҳам қурбон бўлишлари мумкин. Маховикни юргизиб юборувчилар ўз халқларини термоядро уруши ёқасига келтириб қўйишлари мумкин.

Буларнинг ҳаммасини ҳисобга олиш керак, физика қонунларини ҳам, сиёсат қонунларини ҳам ҳисобга олиш керак.

Ғарбий Берлин Германия Демократик Республикасининг территориясида жойлашган. Бу давлатнинг ҳукумати тинчлик манфаатларини чуқур тушуниб олди. У, урушдан кейинги Европада кескинликни юмшатиш ва нормал муносабатлар ўрнатиш мақсадида сулҳ шартномаси тузиш вақтида Ғарбий Берлинни эркин шаҳар деб танишга, унинг суверенитетини ҳурмат қилишга, эркин шаҳарнинг Германия Демократик Республикаси билан келишилган тақдирда ташқи дунё билан эркин алоқаларини таъминлашга рози бўлди.

Совет Иттифоқи Ғарбий Берлиннинг эркин шаҳар статуси ишончли халқаро гарантиялар билан сақланишини таклиф қилмоқда. Биз бундай гарантияларнинг имконияти бўлган турли вариантларини тилга олдик. Тўрт давлат — Англия, Франция, АҚШ ва Совет Иттифоқи гарантиялар сифатида ҳаракат қилишлари мумкин. Бошқа вариантлар ҳам бўлиши мумкин. Ғарбий Берлиннинг ишларига аралашмасликни, [illegible] Ғарбий Берлиннинг социал укладига қасд қилмаётганлигимизни яхши билганлари ҳолда ана шу гарантиялар ҳақида ҳаммадан кўп ташвиш тортаётган ғарб давлатларига ҳам қатъий гарантиялар беришга тайёрмиз.

Бизнинг аниқ ва равшан таклифларимиз шундан иборат. Биз, ниҳоят, герман сулҳ шартномасининг тузилишини истаймиз ва биз тинчликни ҳамда халқлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга тайёр бўлган мамлакатлар билан биргаликда бу масалани тинч йўл билан ҳал этишга эришамиз. Ғарб давлатлари бу муҳим ишда ҳамкорлик қилишни истамасалар, Совет Иттифоқи ва бошқа тинчликсевар давлатлар Германия Демократик Республикаси билан сулҳ шартномасини имзолашга мажбур бўладилар.

Мен бутун дунё олдида яна такрор айтаман: бир-биримизни қўрқитмайлик; бизларни ажратадиган нарсаларни қидирмайлик, ўзи ҳам етарли даражада чуқур бўлган низоларни чуқурлаштирмайлик. Биз бир планетада яшар эканмиз, демак бизда умумий эҳтиёжлар ва манфаатлар бор-ку, ахир! Бу манфаатлар халқларга ҳозирги кескин аҳволдан тинчлик йўли билан чиқиб олишга ёрдам беришни керак. Биз музокаралар столи атрофига ўтиришни ва ўтган урушдан қолган меросннинг янги низолар келтириб чиқармаслиги учун нималар қилиш кераклигини эҳтиросларни авж олдирмаган, осойишта ва ишчанлик вазиятида муҳокама қилишни таклиф этмоқдамиз.

Бугун мен АҚШ президенти Кеннедининг матбуот конференцияси ҳақидаги хабарни ўқиб чиқдим. Герман сулҳ шартномасининг тузилиши муносабати билан ҳарбий тўқнашув хавфи ҳақидаги саволга жавобан президент бундай деди: «Биз проблемаларни тинч йўл билан ҳал этишга эриша оламиз, деб ишонамиз».

Бундай баёнотни табриклаш мумкин. Совет ҳукумати проблемаларни худди ана шундай тинч йўл билан ҳал этишга ҳаракат қилмоқда. Бироқ тинч йўл билан ҳал этишни таъминлаш учун Германия билан сулҳ шартномасини тузиш зарур. Фақат шу йўл билангина иккинчи жаҳон урушининг осколкаларини олиб ташлаш мумкин.

Шу нарсага ишонгимиз келадики, ғарбдаги ва даставвал Америка Қўшма Штатларидаги масъулиятли доираларда ақл-идрок устун бўлиб чиқади, қурол ўқталиш ўрнига эса воқеаларга хушёрлик ва холис қараш вужудга келади. Биз, ғарб давлатларининг ҳукуматлари, ниҳоят, шундай хулосага келишларига ишонамизки, Германиядаги ва Европадаги, умуман бутун дунёдаги ҳақиқий аҳволни ҳисобга оладиган битимга эришиш барча мамлакатларнинг халқлари учун ўт билан ҳазил ўйнашишга нисбатан яхшироқ натижалар келтиради.

Биз халқимизга, коммунистлар ва комсомолларга, ўз меҳнати билан совет социалистик Ватанини мустаҳкамлаётган ва унинг шуҳратини оширайётган кишиларга мурожаат қилиб айтаётган бизнинг тинчликсеварлик программамиз ана шундан иборат.

Коммунистик партия Марказий Комитети ва Совет ҳукумати номидан шу нарсани яна бир марта айтмоқчиманки, урушга йўл қўймаслик учун ҳамма чоралар кўриладди. Лекин биз дўқ-пўписалардан қўрқмаймиз. Давлатимизнинг тарихи биз ўзимизнинг ҳаққоний ишимизни ҳимоя қила олишимизни етарли даражада яққол тасдиқлайди. Улуғ Октябрь социалистик революциясидан кейин 14 империалистик давлат ёппасига бизга ҳужум қилганида, биз Октябрь ғалабаларини ҳимоя қилиб қолдик. Биз эски дунё билан курашдик ва В. И. Ленин раҳбарлигида ғалаба қозондик. **(Гулдурос қарсаклар).** Бизга фашистлар Германияси хиёнаткорона ҳужум қилганида, биз чўчимадик. Совет халқининг Улуғ Ватан уруши тарихий ғалабамиз билан тугалланди. Совет халқи ҳеч қандай дўқлардан қўрқмайди. **(Давомли қарсаклар).** Биз ракета установкаларимиздаги кнопкани биринчи бўлиб босмаймиз, уруш бошламаймиз, лекин империалистлар бизни урушга тортсалар, биз уларни мардонавор кутиб оламиз ва агрессорга қақшатқич зарба берамиз. **(Давомли қарсаклар).**

Мен яқинда радио ва телевидение орқали сўзлаган нутқимда ташқи ва ички сиёсатнинг актуал масалалари бўйича Совет ҳукуматининг позициясини батафсил баён қилиб берган эдим.

Коммунистик партия Марказий Комитети ва Совет ҳукумати, совет кишилари турмуш улар олдига қўйилаётган вазифаларни тўғри ту[illegible]

Ҳукуматни тўғри тушунганликлари ва қўллаб-қувватлаганликлари учун барча ишчиларга, техникларга, инженерларга, олимларга, хизматчиларга Коммунистик партия Марказий Комитети ва Министрлар Совети номидан ташаккур айтишга рухсат этгайсиз.

Айрим мудофаа корхоналарини 8 соатлик иш кунига ўтказиш ҳақидаги меҳнаткашларнинг таклифларига келганда, бу таклифлардан вазиятга қараб фойдаланишга рухсат этгайсиз. Бу ишда ўз ҳукуматингизга ва партия Марказий Комитетига ишонаверинг. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Совет халқининг қатъий ва илҳомбахш меҳнати ажойиб самаралар келтирмоқда. Ватанимиз шуҳратини оширмоқда. Биз қанчалик яхши ишласак, меҳнат унумдорлиги шунчалик оширамиз, техникадан, фандан қанчалик яхши фойдалансак, шунчалик бадавлат яшаймиз, мудофаамиз ҳам шунчалик кучли бўлади. Совет Иттифоқининг муқаддас чегаралари шу қадар мустаҳкам бўлади. **(Давомли қарсаклар).**

Биз ҳозир ҳар қачонгидан ҳам кучлироқмиз, бизнинг мустаҳкам тинчликни таъминлашга, ёппасига ва батамом қуролсизланишга эришиш йўлидаги интилишимиз ҳар қачонгидан ҳам кучлидир. Биз тўла ва қаттиқ халқаро контроль бўлгани ҳолда қуролсизланиш ва қуролнинг ҳамма турларини тугатиш ҳақидаги шартномани дарҳол имзолашга тайёрмиз. Совет кишиларининг бутун фикри-зикри ва бутун куч-ғайрати тинчликка ва барча халқлар ўртасида дўстликка, социалистик мамлакатлар халқлари ўртасида қардошларча дўстликка қаратилган. **(Қарсаклар).**

Ўртоқлар! Биз коммунизмни якка ўзимиз эмас, балки социалистик мамлакатларнинг қардошлик оиласида қурмоқдамиз. Жаҳон социалистик системасининг давлатлари мақсад ва манфаатларнинг умумийлиги билан жипслашган ҳолда курашчиларнинг қудратли иттифоқини ташкил қилдилар, ана шу курашчилар иттифоқи дунёни дадиллик билан ўзгартирмоқда, инсониятнинг энг асл орзуларини рўёбга чиқармоқда. Бу иттифоқни бизга биров мажбуран қабул қилдирганий йўқ, уни ўзимиз пролетар интернационализмининг, ўзаро ёрдам ва қўллаб-қувватлашнинг юксак принципларига амал қилиб ташкил этдик. Бизнинг дўстлигимиз тарихнинг истиқболи порлоқ кучларидан иборат! **(Давомли қарсаклар).**

Бугун имзоланган совет-румин ахборотида мамлакатимиз халқларининг ҳозирги замон жаҳон тараққиётининг ҳамма энг муҳим масалалари юзасидан бир фикрда эканликлари ифодаланган.

Биз мамнуният билан қайд қиламизки, Румыния Халқ Республикаси ҳукумати Германия масаласи бўйича адолатли таклифларни қўллаб-қувватламоқда, барча социализм мамлакатлари билан биргаликда тинчлик учун ҳормай-толмай кураш олиб бормоқда. Социалистик мамлакатларнинг ана шу бирлиги Варшава Шартномаси қатнашчилари бўлган социалистик мамлакатлар коммунистик ва ишчи партиялари биринчи секретарларининг август ойининг бошида Москвада бўлган Кенгашида яна бир марта ишончли тарзда тасдиқланди.

Румыния Ишчи партияси Марказий Комитети ва Румыния Халқ Республикаси ҳукумати Совет партия-ҳукумат делегациясини дўстона Румынияга боришга таклиф қилганлиги учун биз чин қалбимиздан ташаккур айтамиз. Биз бу таклифни зўр мамнуният билан қабул қиламиз. **(Қарсаклар).**

Азиз ўртоқлар, румин халқига социализм қурилишида бундан буён янада катта муваффақиятлар тилашга рухсат этингиз. **(Гулдурос қарсаклар).**

«Яхши кун эрталабдан билинади», — деган румин мақоли бор. Ҳозир инсониятнинг ёрқин социалистик тонги отиб турибди. Бу тонг ажойиб коммунистик кун бўлишидан дарак бермоқда. Бу кун келади ва дунёдаги ҳамма халқларга яхши ва тинч ҳаёт келтиради. **(Гулдурос қарсаклар).** Бутун социализм лагеридаги, дунёнинг ҳамма мамлакатларидаги коммунистлар шунинг учун курашмоқдалар. Бу ажойиб йўлда бизга Ленин донишмандлигининг қуёши, коммунизм қуёши ёрқин нур сочиб турибди! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин қардош румин халқи! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин Румыния Ишчи партияси! **(Гулдурос қарсаклар).**

Бузилмас совет-румин дўстлиги мустаҳкамлансин ва равнақ топсин! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин бутун социалистик дўстликнинг бирлиги! **(Гулдурос қарсаклар).**

Яшасин бутун дунёда тинчлик! **(Гулдурос, давомли қарсаклар овацияга айланиб кетади. Ҳамма ўрнидан туради. Коммунистик партия, унинг Марказий Комитети ва Совет ҳукумати шарафига табрик сўзлари янграйди).**

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Ўзбекистон адвокатлар коллегиясининг иш практикасини [illegible] чиқди. Ўзбекистон ССР Министрлар Советлари ҳузуридаги Юридик комиссия раисининг ўринбосари И. Г. Астафьевнинг доклади ва республика Олий Совети Президиуми Юридик бўлими мудири [illegible] ахборотини эшитиб, [illegible]

Республикадаги адвокатлар коллегиялари аҳолига, корхона ва муассасаларга юридик ёрдам кўрсатиш, шунингдек совет қонунларини пропаганда қилиш соҳасида маълум ишларни олиб бормоқда. Лекин [illegible] Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми мажлисида таъкидлаб ўтилганидек, кўпгина областлардаги адвокатлар коллегиялари ўз ишини юксак талабларга жавоб бермайди, уларнинг фаолиятида жиддий хатолар, камчиликлар ва бузилишлар мавжуд. [illegible] адвокатлар коллегиясида тоқат қилиб бўлмайдиган аҳвол вужудга келган, бу коллегиянинг [illegible] ҳатти-ҳаракатлари [illegible] Бу коллегия президиумининг раиси ўртоқ Маҳсудов, президиум аъзолари [illegible] Лаковский, Резников, Латипов [illegible] адвокатлар [illegible] ахлоқсизлик [illegible] ҳатти-ҳаракатларига [illegible] муросаса[illegible]ли билан қарамоқдалар, адвокатлар ўртасида носоғлом тенденцияларга йўл қўймоқдалар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Ўзбекистон ССР Министрлар Советлари ҳузуридаги Юридик комиссиянинг раиси Х. С. Сулаймоновнинг эътиборини [illegible] адвокатура ишларига раҳбарлик қилишдаги [illegible] кўрсатиб ўтди. Юридик комиссия раисининг ўринбосари И. Г. Астафьевга адвокатура устидан кун сайин контроль олиб бормаганлиги [illegible]

Ўзбекистон ССР Министрлар Советлари ҳузуридаги Юридик комиссияга, область адвокатлар коллегияларининг президиумларига адвокатура ишидаги кўрсатилган камчиликларни [illegible] учун зарур чораларни кўриш, адвокатлар коллегияларига раҳбарликни [illegible] адвокатларнинг профессионал фаолияти [illegible] Жиноий ва гражданлик ишлари бўйича мунтазам суратда умумлаштириб бориш, энг яхши адвокатларнинг иш тажрибасини [illegible] зарур. 1962 йил 1 январга қадар республикадаги барча адвокатларни аттестациядан ўтказиш керак.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми республика меҳнаткашлари депутатлари маҳаллий Советлари ижроия комитетларига [illegible] бошқа масалаларни ҳам қараб чиқди.

(ЎзТАГ).

Москва, Қизил майдон, 1961 йил 9 август. Мавзолей минбарида: Г. С. Титов, Н. С. Хрушчев, Ю. А. Гагарин ўртоқлар.
А. Устинов фотоси.

ИНСОНИЯТНИНГ ЭНГ ЗЎР ОРЗУЛАРИНИ РЎЁБГА ЧИҚАРГАН ФАН

ГЕРМАН ТИТОВНИНГ КОСМИК УЧИШИГА БАҒИШЛАНГАН МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

МОСКВА, 11 август, (ТАСС). Ичига одам тушган иккинчи космик кеманинг муваффақиятли учганлигига бағишланиб, бугун М. В. Ломоносов номидаги Москва Давлат университетининг акт залида совет ва чет эл журналистларининг матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

СССР Фанлар академияси ва СССР Ташқи ишлар министрлиги ўтказган бу учрашув ҳозир бўлганларнинг ҳаммасида жуда катта таассурот қолдирди. Бу учрашувда космонавт-учувчи, Совет Иттифоқи Қаҳрамони Г. С. Титов ҳамда совет фани ва техникасининг атоқли намояндалари қатнашди.

СССР Фанлар академиясининг президенти академик М. В. Келдиш матбуот конференциясини очиб, кириш нутқи сўзлади.

М. В. КЕЛДИШ нутқи

1961 йил 6 август Москва вақти билан соат 9 да Совет Иттифоқида кўп тонналн «Восток-2» космик кемаси Ер йўлдошининг орбитасига чиқарилди. Бу янги космик кемани совет космонавт-учувчиси ўртоқ Герман Степанович Титов учириб борди.

Ўртоқ Титов 25 соат 18 минут ичида орбита бўйлаб 700 минг километрдан кўпроқ масофани учиб ўтди, Ер атрофини 17 мартадан кўпроқ айланиб чиқиб, 7 август соат 10-18 минутда Совет Иттифоқи территориясидаги мўлжалланган районда Ерга қўнди.

Бутун дунёга танилган совет космонавти Юрий Гагарин «Восток-1» космик йўлдош кемада шу йил 12 апрелнинг ўзидагина Ер атрофини биринчи марта айланиб учиб, космосда учишлар даврини очган эди. Орадан тўрт ой ўтмасданоқ, космонавт Герман Титов космосда узоқ муддатли учишни амалга оширди. У, космосда Ердан Ойгача ва Ойдан Ергача бўлган масофага тенг келадиган йўлни учиб ўтиб, жонажон Еримизга эсон-омон қайтиб тушди. Юрий Гагариннинг қаҳрамонлиги Колумб ва Магелланнинг қаҳрамонлигига тенг келади, деб ҳақли гапни айтган эдилар. Герман Титовнинг учишини инсоният тарихида маълум бўлган ҳеч нарса билан тенглаштириб бўлмайди. Бу учиш космик фазони ўзлаштириш йўлида қўйилган янги жуда катта қадам бўлди, янги тарихий ғалаба бўлди.

«Восток-2» йўлдош кемасининг ажойиб учиши бутун совет фани ва техникасининг, бутун совет халқининг жуда зўр муваффақиятидир. Бизнинг мамлакатимиз Совет Иттифоқининг ракета техникаси соҳасидаги жуда катта муваффақиятларини тинчликка ва инсоният тараққиётига хизмат қилдирмоқда.

Совет йўлдош кемаларининг учишлари инсон космик фазонинг узоқ бурчакларига бориб кира оладиган, Ойга, Марсга, Венерага ва коинотнинг тағин ҳам энг ичкарисидаги узоқ жойларга учиш тўғрисидаги асрий орзуларни рўёбга чиқариш мумкин бўлган вақт яқинлашаётганлигини кўрсатиб турибди. Инсоният табиатнинг космоснинг энг ичкарисида яшириниб ётган сирларини ўзлаштиришнинг янги даврига қадам қўйди. Биз бошқа планеталарда қандай янги ҳодисаларга дуч келсак, улардан ер юзидаги турмушни яхшиламоқ учун фойдаланилади.

«Восток-2» космик кемаси олимларимиз ва конструкторларимизнинг энг зўр муваффақиятидир. Космосда узоқ учишни таъминламоқ учун бу кемада бутун шарт-шароит вужудга келтирилган. Кема учишни автоматик равишда бошқармоқ ва кемани Ерга қўндирмоқ учун керакли аппаратлар билан таъминланган. Шу билан бирга, кемада бевосита космонавт-учувчининг кемани қўл билан бошқаришга ўтишини таъминлайдиган имконият ҳам бор. Космонавт орбитада бораётганида, илмий кузатишлар учун зарур ҳаракатлар қилиши ва Ер куррасининг истаган нуқтасига кемани қўндириши мумкин. Космонавтнинг Ер билан узлуксиз алоқа қилиб туриши учун имконият таъминланган. Бутун учиш давомида космонавт Ер билан гаплашиб, кема конструкциясининг ва ундаги ускуналарнинг ишлаши тўғрисида, учиш программаси қандай бажарилаётганлиги ҳақида, ўзининг кузатишлари тўғрисида ва ўзини қандай ҳис қилаётганлиги тўғрисида хабар бериб турди. У, Ердан тўхтовсиз хабар олиб турди. Йўлдош кема космосдаги учиш шароитини тадқиқ қилмоқ ва космонавтнинг ҳолати тўғрисида объектив маълумотлар олиб турмоқ учун керакли илмий аппаратлар билан ускуналанган.

Космик кеманинг учиши жуда қимматли илмий натижалар берди. Бу натижалар ишлаб чиқилганидан кейин эълон қилинади ва бутун дунёдаги олимларнинг мулки бўлиб қолади.

Совет халқининг ажойиб фарзанди, шонли ленинчи Коммунистик партия тарбиялаб етиштирган Герман Степанович Титов юксак даражада мардлик ва шижоат, моҳирлик ва уюшқоқлик кўрсатиб, космосдаги мураккаб, масъулиятли учишни зўр маҳорат билан ўтказди. У, фан йўлида, ажойиб совет Ватанимизнинг шон-шуҳрати йўлида, тинчлик ва бутун инсониятнинг тараққиёти йўлида шундай қаҳрамонона иш қилди.

Азиз Герман Степанович! Бутун совет халқи, бутун инсоният Сизнинг мислсиз учишингизни зўр диққат билан кузатиб турди. Сиз жонажон Еримизга қайтиб тушганингизда, пойтахтимиз — Москвага қайтиб келганингизда, совет кишилари Сизни ғоят хурсанд бўлиб кутиб олдилар. Партия, ҳукумат, бутун совет халқи Сизнинг сўнмас қаҳрамонлигингизга юксак баҳо бердилар. Сизга Совет Иттифоқи Қаҳрамони деган юксак ном ва Совет Иттифоқининг космонавт-учувчиси деган ном берилди.

Азиз Герман Степанович, Сизни Фанлар академияси номидан, Совет Иттифоқининг ҳамма олимлари номидан, шу залда тўпланган кишиларнинг ҳаммаси номидан табриклашга ижозат бергайсиз.

Президент, Совет Иттифоқининг Фанлар академияси Герман Титовнинг космосда учганлиги фан учун, космонавтика учун жуда катта аҳамиятли бўлганлигини ҳисобга олиб, уни ракета техникаси ва космик техника назариясининг асосчиси К. Э. Циолковский номидаги олтин медаль билан тақдирлашга қарор қилганлигини эълон қилди.

Академик М. В. Келдиш Герман Титовга бу фахрли мукофотни топширади.

Сўз Совет Иттифоқи Қаҳрамони космонавт-учувчи Герман Степанович Титовга берилади. Гулдурос овация билан кутиб олинган Герман Титов ўз сўзини бошлайди.

Г. С. ТИТОВ нутқи

Матбуот вакиллари билан учрашиш менинг учун одатдаги иш бўлмаганлигини ўзларингиз ҳам пайқаётган бўлсангиз керак. Мен космосда кўрган ва ҳис қилган фавқулодда нарсаларни сизга айтиб беришим, космик фазода мана шундай 25 соатлик учиш қандай мумкин бўлиб қолганлигини сизларга ҳикоя қилиб беришим қийин.

Буни гапириб беришнинг яна бир қийинлиги шундаки, менинг назаримда бу учиш менинг учун табиий бир воқеадек бўлиб туюлди, мен бу учишга узоқ тайёрландим ва бундай учиш менга одатдаги ишдек бўлиб қолди, аммо, сизларнинг ҳаммангиз мендан қандайдир фавқулодда бир нарсаларни, гўё мен одатланмаган кечинмалар ва таассуротларни айтиб беришимни кутиб турибсиз.

Учиш тўғрисидаги нарсаларнинг ҳаммасини сизларга билганимча гапириб беришга, ўз таассуротларимни айтиб беришга уриниб кўраман.

Учишнинг муваффақиятли бўлиб чиққанлигини таъминлаган нарса нима? Учиш муваффақиятли бўлади, деган ишончни менда туғдирган нарса нима?

Биринчидан, бу кемани бизнинг олимларимиз, инженерларимиз, техникларимиз ва ишчиларимиз ясаганлиги менга яхши маълум эди. Мен кемани миридан-сиригача ўрганиб олдим. Кема, унинг конструкцияси ва аппаратлари учиш шароитида неча марталаб синаб кўрилган эди.

Иккинчидан, кема кабинасида инсоннинг ҳаёт фаолиятини таъминлайдиган нарсаларнинг ҳаммаси Ерда ва учиш вақтида ўтказилган жуда кўп синовларда текшириб кўрилган эди.

Учинчидан, сизларга шу нарса маълум бўлса керакки, қирувчи-учувчилик менинг касбимдир. Ҳозирги замон қирувчи самолётида учишлар вақтида шундай кескин ҳолатларнинг бўлиши муқаррарки, бу нарса учувчидан шу ҳолатлар нима сабаблардан пайдо бўлганлигини бир онда англаб олишни ва шу ондаёқ тегишли чоралар кўришни талаб қилади. Қирувчи-учувчи шундай бир автомат тарикасида ишлайдиган бўлиб қолиши лозимки, бунинг натижасида унинг тафаккури қилаётган ҳаракатлари билан қўшилиб кетсин. Шундай қилишга одатланган учувчида ҳаракат олдин бошланадими, ёки тафаккур олдин бошланадими, буни аниқлаб олиш қийин бўлади. Бинобарин, қирувчи самолётларда учишлар тажрибаси кейин космосда учишлар учун жуда ёрдам берди. Бундан ташқари, мен кемада учиш учун узоқ вақт тайёргарлик кўрдим.

Ниҳоят, маънавий факторнинг роли бор, албатта.

Совет халқи, партия, ҳукумат ҳамда ҳаммамиз ўзимизнинг раҳбаримиз ва меҳрибон киши деб жон-дилимиздан севган ва ҳаммамиз ҳурмат қиладиган шахсан Никита Сергеевич Хрушчев менга бу учишни ишониб топширганликларини билар эдим, буни ҳар секунд эслаб турар эдим ва бу билан фахрланар эдим. Ўз Ватаним учун фахрланиш ҳисси ва менга кўрсатилган ишонч мени руҳлантириб турди. Бу эса, учишнинг муваффақиятли бўлиб чиқишини таъминлаган тўртинчи ва балки ҳал қилувчи фактордир.

Сизлар учишнинг қандай ўтганлиги билан жуда қизиқаётган бўлсаларингиз керак.

Ракета Ердан Москва вақти билан роса соат 9 да кўтарилди.

Кемани орбитага чиқариш участкасида ўтакучланишларга, шовқин ва вибрацияларга яхши бардош бердим ва ўзимни ёмон ҳис қилмадим. Шу участкада иллюминаторларга ва асбобларга кўз ташлаб кузатиб бордим. Ер билан радио орқали икки ёқлама алоқа қилиб турдим.

Охирги босқичнинг двигатели ишдан тўхтатилганидан кейин муаллақлик бошланди. Биринчи (дастлабки бир неча секунд ичидаги) таассуротим — ўзимни оёғим осмондан бўлиб учаётгандай ҳис қилдим. Бироқ, орадан бир неча секунд ўтгач, ҳаммаси нормага тушиб қолди.

Қуёш нури иллюминаторлар орқали ўтиб, кабинани ёритиб қўйган эди — кабинадаги чироқларни ўчириш мумкин эди.

Иллюминаторлар орқали қуёш нури кирмаган вақтда, айни бир вақтнинг ўзида қуёш ёритиб турган Ерни ва юлдузларни кузатиб бориш мумкин эди. Юлдузлар тим қоронғиликда аниқ ва ёруғ нуқталар бўлиб кўринарди.

(Давоми тўртинчи бетда).

Катта Кремль саройида Совет-Румыния дўстлигига бағишланган митинг

Катта Кремль саройи. Совет—Румыния дўстлигига бағишланган митингда қатнашиш учун 11 августда бу ерда, СССР Олий Советининг мажлислар залида пойтахт фабрикалари, заводлари ва муассасаларининг ишчилари, инженерлари ва хизматчилари, Москва атрофининг дала меҳнаткашлари, бинокорлар, фан ва маданият арбоблари, ёзувчилар, СССР Қуролли Кучларининг вакиллари, Совет-Румыния дўстлиги жамиятининг аъзолари йиғилдилар.

Румыния партия-ҳукумат делегациясининг бошлиғи Румыния Ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, Румыния Халқ Республикаси Давлат кенгашининг Раиси Георге Георгиу-Деж, Румыния Ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Румыния Халқ Республикаси Министрлар Советининг Раиси, Давлат кенгаши Раисининг ўринбосари Ион Георге Маурер, КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, Ф. Р. Козлов, А. И. Микоян, Н. А. Муҳитдинов, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Г. И. Воронов ўртоқлар, Румыния Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясининг аъзолари президиумга чиққанларида залдагилар уларни гулдурос, давомли қарсаклар билан кутиб оладилар.

Митингни КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари П. Н. Демичев очди. Сўнгра Совет-Румыния дўстлиги жамияти правлениесининг раиси РСФСР маориф министри Е. И. Афанасенко, «Серп и молот» заводининг старший вальцовкачиси, коммунистик меҳнат зарбдори Н. М. Митюшин, В. И. Ленин номли совхоз ишчиси З. Д. Хрячкова, «Трехгорная мануфактура» комбинатининг тўқувчиси Е. Н. Евдокимовалар сўзга чиқдилар. Улар Румыния Халқ Республикасининг партия-ҳукумат делегациясини самимий табрикладилар, қардош румин халқининг социализм қурилишида эришган жуда катта муваффақиятлари тўғрисида фахрланиб гапирдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. С. Хрушчев катта нутқ сўзлади. Митинг қатнашчилари уни гулдурос, давомли қарсаклар билан кутиб олдилар. Н. С. Хрушчев совет ва румин халқларининг дўстлиги тўғрисида, халқ Румынияси меҳнаткашлари эришган ғоят катта муваффақиятлар ҳақида гапирди. Нутқнинг катта қисми ташқи сиёсат масалаларига бағишланди.

Раислик қилувчи Румыния Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясининг бошлиғига — Румыния Ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари, Румыния Халқ Республикаси Давлат кенгашининг Раиси Георге Георгиу-Дежга сўз берганида залда яна гулдурос, давомли қарсаклар бошланади.

Ўртоқ Георге Георгиу-Деж совет кишиларига румин халқидан қизғин қардошлик саломи топшириб, делегациянинг Совет Иттифоқида бўлиши румин-совет дўстлигининг чинакам байрамига айланганлигини таъкидлайди. Румыния меҳнаткашлари, дейди нотиқ, совет халқининг коммунистик қурилишдаги тажрибасидан кенг фойдаланмоқдалар. КПСС Программасининг проекти Румыния Ишчи партияси учун ҳам катта бойликдир. Георге Георгиу-Деж социалистик қурилиш ҳамда бутун дунёда тинчлик учун кураш масалаларида румин ва совет халқларининг позициялари тамомила бир хил эканлигини таъкидлади.

Митинг тугади. Бу митинг Совет Иттифоқи ва Румыния Халқ Республикаси халқлари ўртасидаги қардошларча бирлик ва ҳамкорликнинг янги ёрқин намойиши бўлди.

Митинг қатнашчилари ўртоқ Георге Георгиу-Деж бошчилигидаги Румыния Халқ Республикаси партия-ҳукумат делегациясини ҳамда у орқали шонли румин халқини қизғин табрикладилар. Румин халқи қудратли социалистик лагердаги ҳамма халқлар билан қўлни-қўлга бериб, янги ҳаёт қуриш йўлидан дадил бормоқда. (ТАСС).

БУГУН БИНОКОРЛАР КУНИ

Муносиб тортиқлар, янги вазифалар

Бинокор... Шу сўзда қанчадан-қанча мазмун бор. Бу касб эгаларининг меҳнатини қанча мақтасанг, таърифласанг ҳам, улар ишига мадҳиялар ўқисанг ҳам камлик қилади. Уларнинг билак кучи, ақл заковоти билан қад кўтарган объектлар меҳнатларига бир умр ҳайкал бўлиб қолади. Улар ўз ишлари билан мамлакатимизда коммунистик жамият қуришдан иборат буюк вазифани бажаришни тезлаштиришга ёрдам беришади, халқимизнинг моддий ва маиший турмушини янада яхшилашга ҳисса қўшишади.

Шунинг учун ҳам бизда бинокорлар меҳнати юксак тақдирланмоқда.

Областимизнинг кўпминг кишилик азамат бинокорлар коллективи ўз зиммаларига юклатилган вазифаларни муваффақиятли бажариш, партия XXII съездини муносиб меҳнат совғалари билан кутиб олиш, қурилиш сифати ва суръатини яхшилаш учун социалистик мусобақани кенг авж олдириб, дуруст натижаларни қўлга киритди.

Шу йилнинг биринчи ярмида область бўйича капитал маблағ сарфлаш ҳажми ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 11,2 процент, қурилиш-монтаж ишлари ҳажми эса 14,9 процент ошди. Меҳнат унумдорлигини ошириш, иш жараёнларини механизациялаш соҳасида ҳам яхши кўрсаткичларга эришилди. Ўтган ярим йилда меҳнат унумдорлиги 1960 йилнинг шу давридагига нисбатан 11,3 процент ошди, бинокорларга тўланадиган иш ҳақи эса 2,7 процент кўпайди.

Бинокорларимиз бугун бутун мамлакатимиз меҳнаткашлари нишонлаётган ўз байрамларига катта тортиқлар билан келишди. Бир қанча йирик саноат корхоналарини фойдаланишга топширишди. Олтинтопган мис бойитиш фабрикасининг биринчи навбати, ҳар йили беш юз минг кубометр инерт материаллари тайёрлаб берадиган Қўйлиқ саралаш фабрикаси, бир йилда 70000 кубометр керамзитобетон ишлаб чиқарадиган Юмалоқ заводи ва бошқа йирик объектлар шулар жумласидандир. Бундан ташқари бир қанча саноат корхоналарини реконструкция қилиш ишлари олиб борилди.

Бинокорлар ва монтажчилар саноат корхоналарини, уй-жойларни газ билан таъминлаш бўйича жуда катта тадбирларни амалга оширдилар. Областимиздаги 20 корхона газ асосида ишлашга ўтди. Фақатгина Тошкентда 17 корхона газ олди. Областимизнинг гигант заводларидан Ўзбекистон металлургия, Октябрь революцияси номли тепловоз-вагон ремонт, «Таштекстильмаш» заводлари, Чирчиқ электр кимё комбинати, Тошкент ТЭЦи ва бошқа корхоналар арзон газ билан ишламоқда. Газдан фойдаланиш асбоб-ускуналар унумдорлигини ошириш, ишлаб чиқариш маданиятини яхшилаш имконини бермоқда.

Областимизда 44822 квартира газлаштирилди, шу жумладан республикамиз пойтахтида 36253 хонадон газдан фойдаланмоқда. Бу соҳадаги ишлар бундан буён ҳам давом эттирилади. Етти йиллик планга асосан областимиздаги 150 минг квартира газ олади.

Уй-жойлар қурилиши ҳам тобора кенгаймоқда. Ўтган бир ярим йил давомида фақатгина давлат маблағлари ҳисобига 400 минг квадрат метр турар-жой сатҳи фойдаланишга топширилди. Областимизнинг барча шаҳар ва районларида янги-янги кўп қаватли уйлар, маданий-маиший муассасалар бинолари қад кўтармоқда. Шуниси қувончлики, Тошкент уй қуриш комбинати 1961 йилнинг ўтган ойларида йирик панелли уйлар қуриш ва фойдаланишга топшириш планларини мунтазам ортиғи билан адо этиб келди.

Областимиз қурилишларида ўз касби билан фахрланадиган, ишда барчага ўрнак бўлаётган илғор бинокорларимиз сафи тобора кенгайиб бормоқда. Ўнлаб бригада, минглаб қурувчилар коммунистик меҳнат бригадаси ва зарбдори деган шарафли номни олганлар. 160-трестнинг Тешавой Рўзматов бошчилигидаги ғишт терувчилар, «Алмаликсвинецстрой» трестининг Федор Жигало раҳбарлик қилаётган комплекс, 159-трестининг Анна Заполская бошчилигидаги пардозлаш бригадалари шулар жумласидандир.

Бинокорлар қурилиш маданияти ва сифатини яхшилаш, индустриал методларни кенг жорий қилиш, янги техника ва прогрессив технологияни қўлланиш, қурилиш-монтаж ишларини ихтисослаштиришга катта эътибор беришмоқда.

Бинокорларимиз олдида ҳали катта вазифалар турибди. Капитал қурилиш бўйича етти йиллик планда белгиланган ҳажмдаги ишларни бажариш кўп меҳнат қилиш талаб этади. Ҳеч шубҳасиз, қурувчиларимиз бу муҳим топшириқларни ҳам муваффақиятли бажаришнинг уддасидан чиқаоладилар. КПСС янги Программаси проекти барча меҳнаткашлар қатори бинокорларимизни ҳам янги ютуқлар сари илҳомлантириб юборди. Барча касбдаги қурувчиларимиз Коммунистик партиянинг халқимизнинг бахт саодати ҳақида қилаётган бундай ғамхўрлигига жавобан қурилиш ишлари топшириқларини муддатидан илгари бажаришга бел боғлаганлар.

С. АМИЛОВ,
Тошкент область партия комитетининг инструктори.

Қурилишлар шаҳри

Одатда Оҳангаронни республикамиз кочегаркаси, шахтёрлар шаҳри деб аташади. Бу тўғри. Шаҳримиз эндиликда йирик қурилишлар шаҳри ҳам бўлиб қолди.

Шу кунларда шаҳарнинг қайсибир посёлкасига борманг, қурилиш ишларининг кенг кўламда олиб борилаётганлигини кўрасиз. Етти йилликнинг бир қанча гигант объектлари қад кўтараяпти. Давлат район электростанциясини бунёд этиш ишлари давом этаётир. Бу электростанцияни газ билан таъминловчи станция ишга тушиш олдида турибди. Шаҳарда фойдаланишга топширилаётган турар-жойларнинг ҳисобига етолмайсан киши.

Шаҳримиз бинокорлари бугунги байрамни ажойиб ютуқлар билан кутиб олишаётир. Антон Зборовец ва Самад Раҳмонов ўртоқлар бошлиқ комплекс бригадалар, Николай Шабалин бошчилигидаги дурадгорлар бригадасининг донғи кенг тарқалган. Бусь, Азмиев ўртоқлар бошчилигидаги пешқадам бригадалар ойлик топшириқларни 150-180 процентдан бажариб, бугунги байрамга муносиб тортиқ билан келдилар.

Т. СОИНАЗАРОВ,
Ў. ЖЎРАЕВ,
«Узбекшахтострой» трестининг арматурачилари.

Нур манбаи яратаётганлар

Бош инженер Анатолий Алеевич Билолов бўлажак давлат район электростанцияси ҳақида, унинг афзалликлари ҳақида сўзлаб берди.

— Тошкент ГРЭСи Ўрта Осиёда энг йирик бўлади,— дейди у.— Унинг биринчи ва иккинчи навбатлари 1967 йилгача ишга туширилади. Шунда унинг қуввати 1 миллион 200 минг киловатт-соатга етади. Бундай гигант электростанция республикамизнинг тобора ривожланаётган саноати, қишлоқ хўжалигини электр қуввати билан таъминлашни тубдан яхшилайди.

У янги усулда қурилади. Қозон ва машина бўлими учун корпуслар қурилмайди. Унинг усти очиқ бўлади. Бу қурилиш муддатини қисқартириш, харажатларни эса камайтириш имконини беради. Станция Бухоро табиий гази асосида ишлайди...

У бошидан бу боши кўз илғамас даражада кенг бўлган қурилиш майдонида ҳаёт қайнамоқда. Ўнлаб экскаваторлар турна қатор қатнаб турган самосвалларга тупроқ ортмоқда. Бульдозерлар ерларни текисламоқда. Скреперлар эса ерни ўйиб, тупроқни отвалларга олиб бориб тўкиб турибди. Ҳамма ёқда механизмларни кўрасиз. Ана шу манзарадан завқланиб турар эканмиз, бош инженер:

— Электростанция 130 гектар майдонни эгаллайди. Ҳозир эса етти йилликнинг бу йирик объектини қуриш бўйича дастлабки қадам қўйилди, холос. Азамат механизаторларимиз етти ой давомида 550 минг кубометрдан ортиқроқ ер ишларини бажаришди,— дейди.

Анатолий Алеевич шу ердан дастлабки кубометр тупроқни қазиган экскаватор машинисти, ҳозир эса механик бўлиб ишлаётган Василий Корнеевич Сотниченко билан таништирди. Василий Корнеевич 18 йилдан бери экскаватор машинисти бўлиб ишлар экан. Эндиликда унинг қўл остига бешта экскаватор, ўнта скрепер топшириб қўйилибди.

Василий Корнеевич ишда илғор бўлган механизаторлар ҳақида мароқ билан гапириб берди. У, ер ишларини муддатидан 15 кун илгари бажаришга катта ҳисса қўшган экскаватор машинистларидан Александр Николаевич Клюстов, Зайнулла Олқоров, Иван Иванович Сапелкин ўртоқлар баракали меҳнат қилаётганлигини таъкидлади.

Ўртоқ В. Ковальцов бошчилигидаги коммунистик меҳнат бригадаси номини олиш учун курашаётган бульдозерчи ва скреперчилар бригадасининг донғи бутун қурилишга ёйилган.

Мамат Абдувалиев бошчилигидаги бригада қурилишнинг йўлчи юлдузларидан бири ҳисобланар экан. Бунга баракали меҳнат қилиш туфайли эришишаяпти. Михаил Федорович Клячун бошчилигидаги монтажчилар бригадаси азаматлари ҳам меҳнатда пешқадамлар қаторидан муносиб ўрин олишган.

Қурилишда бундай илғорлар жуда кўплаб топилади. Улар гигант нур манбаини белгиланган муддатда ишга тушириш учун бир ғайратга ўн ғайрат қўшиб меҳнат қилишаяпти, ўз байрамлари олдидан қўлга киритилган ютуқларни янада мустаҳкамлаш, партия XXII съездини муносиб совғалар билан кутиб олиш учун ўзаро мусобақани кун сайин авж олдирмоқдалар.

М. МАҲМУДОВ.

Ислом Шодибеков қурувчилик касби нашъасини сураётган минглаб бинокорларнинг бири. У раҳбарлик қилаётган комплекс бригада Тошкентдаги 159-қурилиш трестининг пешқадами ҳисобланади. Бригада аъзолари топшириқни 200 процентга етказиб бажариб, ўз байрамларини муносиб кутиб олишди. Суратда: бригадир ўртоқ И. Шодибеков.
А. Абалян фотоси.

ОБЛАСТЬ РАЙОНЛАРИДА СИЛОС ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 10 АВГУСТГАЧА БЎЛГАН МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Районлар	Планнинг бажарилиши
ЮҚОРИ ЧИРЧИҚ	106,3
Қуйи Чирчиқ	58,5
Чиноз	50,6
Оққўрғон	44,7
Янгиер	39,8
Пискент	38,2
Ўрта Чирчиқ	34,0
Сирдарё	33,0
Бекобод	20,5
Оржоникидзе	20,4
Калинин	19,6
Янгийўл	17,4
Гулистон	14,4
Бўстонлиқ	11,8
Оҳангарон	11,3
Бўка	10,6

ИНСОНИЯТНИНГ ЭНГ ЗЎР ОРЗУЛАРИНИ РЎЁБГА ЧИҚАРГАН ФАН

(Боши учинчи бетда).

Асбоблар кеманинг орбитага чиққанлигини кўрсатди. Кеманинг олдиндан ҳисоблаб белгиланган орбитага чиққанлигини Ердан берилган хабар ҳам тасдиқлади. Демак, мен учишда бажариш учун белгиланган программани адо этишга киришувим мумкин эди.

Орадан сал ўтмай, кема Ернинг соясига кириб кетди. Шу нарса диққатга сазовордирки, кема Ер соясидан чиққан вақтда Ерни осмондан аниқ фарқ қилиш мумкин бўлди. Қуёш билан ёритилмай турган Ер ўзининг оч кулранг туси билан осмондан фарқ қилар эди. Ҳатто, бу кулранг туснинг ўзгаришига қараб ҳаракатнинг йўналишини пайқаш мумкин эди. Ернинг зулмат бўлиб кўринмаганлигининг сабаби шу бўлса керакки, гарчи Ой ўзи «яримта» бўлса ҳам, ҳар ҳолда қуёш нурларини ўзида акс эттириб, Ерни салпал ёритиб турмоқда эди.

Мен Ер соясида турган вақтимдаёқ (Москва вақти билан соат 10 да), учиш учун берилган топшириққа мувофиқ, кемани учирадиган ва қўл билан бошқарадиган асбобни ишга солдим.

Кемани бошқариш енгил, ўнғай, уни белгиланган ҳолатга солиб, бемалол бошқариш ва истаган пайтда кемани истаган томонга йўналтириш мумкин. Мен ўзимни кеманинг хўжайини деб ҳис қилдим. У, менинг хоҳишимга, менинг қўлларимга итоат қилар эди. Ер атрофини еттинчи марта айланиб ўтаётганимда, мен илмий кузатишлар программасига мувофиқ, кемани қўл билан бошқарадиган аппаратларни яна бир марта ишга солдим.

Шу билан бир вақтда, иллюминаторларга қараб кузатиб бордим, радио орқали алоқа қилиб турдим.

Шуни айтиш керакки, бутун учиш давомида Ер билан қисқа ва ультра қисқа тўлқинларда икки томонлама доимий алоқа қилиб турилди. Ҳатто, орбитанинг СССРдан энг узоқлашган нуқтасида бораётганимда ҳам, Ердаги станциялар билан алоқа боғладим, уларнинг хабарларини эшитиб ва уларга ўз хабарларимни юбориб турдим.

Кеманинг ичида, иккиёқлама алоқани таъминлайдиган аппаратлардан ташқари, барча радиостанцияларнинг овозини эшиттирадиган приёмник ўрнатилган эди. Шу приёмник билан Москвадаги ва бошқа жойлардаги радиостанцияларнинг эшиттиришларини тинглаб турдим.

Ер атрофини иккинчи марта айланиб ўтаётганимда, Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетига, Совет ҳукуматига, ўртоқ Никита Сергеевич Хрушчевга учишнинг боряши тўғрисида хабар юбордим ва тез орада ўртоқ Хрушчевнинг жавоб телеграммасини олдим. Бу телеграмма кўнглимни жуда кўтариб юборди.

Учиб бораётган вақтимда, ўз ўртоқларимга, москваликларга, Совет Иттифоқи, Европа, Осиё, Африка, Шимолий ва Жанубий Америка, Австралия халқларига радио орқали саломлар йўллаб турдим.

Космосда туриб Ерни кузатиш жуда мароқлидир. Дарёларни, тоғларни, экинзор далаларни фарқ қилиш мумкин (экини йиғиштириб олинган, ҳайдаб қўйилган, ҳосили йиғиштириб олинмаган ва шу каби далалар ўз туси билан фарқ қилади). Булутлар яхши кўринади. Булутларнинг Ер юзига солаётган кўланкасига қараб, уларни қордан бемалол фарқ қилиш мумкин. Баъзан иллюминатордан Ернинг уфқи кўриниб қолади — бу жуда мароқли манзарадир, шундай пайтда ёритилиб турган Ердан тим қора осмонга ўтиш камалакнинг ранг-баранг тусларида кўриниб, уфқ зангори тус олади. Баъзан Ер курраси худди тепангда тургандек бўлиб кўринади, «Ернинг ўзи ниманинг устида турган экан?» деган фикр беихтиёр пайдо бўлади.

Янги чиққан Ойга икки марта иллюминатор орқали кўзим тушди. Ой бизга Ердан қай тарзда кўринса, худди шундай тарзда кўринди.

Бутун учиш вақтида кабинада иқлим шароити нормал ҳолда сақлаб турилди: кабина ичидаги босим атмосфера босимига тенг эди, температура нормал даражада эди, ҳавонинг газ таркиби одатдагича эди, ҳеч қандай ҳид йўқ эди, хуллас, кондинцация системаси учиш вақтида жуда яхши ишлади.

Соат 12-30 минутда тушки овқатимни едим. Ер атрофини олтинчи марта айланиб ўтаётганимда кечки овқатимни еб олдим. Очиғини айтсам, иштаҳам унчалик эмас эди — узоқ вақт одатдан ташқари муаллақ бўлиб туриш ҳам, менда бўлган бирмунча ҳаяжонланиш ҳам менинг иштаҳамга таъсир қилган эди. Лекин программа мен учун қонун эди ва мен уни бажара бердим. Ассенизация аппаратидан ҳам фойдаланишга тўғри келди, албатта, бу аппарат нормал ишлади.

Ер атрофини еттинчи марта айланиб ўтишдан то 12-марта айланиб ўтишга қадар, программага мувофиқ ухлашим ва дам олишим керак эди. Буни аниқ бажардим. Қотиб ухлаганим йўқ, баъзан уйғониб кетар эдим. Лекин кейин ухлашнинг мазасини тушуниб олдим ва... ҳатто, Москва вақти билан соат 2 да қисқа тўлқинли алоқа сеанси бошланиш вақтида уйғонмай ухлаб қолибман. Ер атрофини ўн учинчи марта айланиш бошланганида уйғондим.

Учиш вақтида физзарядка қилиб турдим ва врачларимиз тузиб берган программага мувофиқ, шахсан ўзимга доир ҳар хил кузатишлар ўтказдим.

Учиш программаси тўлиқ бажарилди.

Ер атрофини 17-марта айланиб ўтиш бошланганида, учиш программасига мувофиқ, кемани пастлатишга ва белгиланган районга қўндиришни таъминлайдиган автоматика ишга туширилди. Бундан олдинги учишда бўлгани каби бу сафарги учишда ҳам тўла равишда автоматлаштирилган ориентация системасидан фойдаланилди, тормозловчи двигатель, кемани бошқариш ва Ерга тушириш системасидан фойдаланилди. Бироқ, зарур бўлиб қолган тақдирда мен кемани мустақил равишда ўзим Ерга қўндиришим мумкин эди.

Кеманинг қаерга қўндирилиши мўлжаллаб олинди, тормозловчи двигатель ишга туширилди ва кема пастлашиш траекториясига ўтди. Кема пастлашиб бораётганида, иллюминаторларнинг пардасини тўсиб қўймадим, кема атмосферанинг қалин қатламларига ўтаётганида ҳавонинг кемага урилиб ярқираётганлигини ҳамда тезлик ва баландлик ўзгара борган сари бу ярқирашнинг туслари ўзгараётганлигини мароқланиб кузатиб бордим. Ўтаюкланиш пайдо бўлиши биланоқ, муаллақлик ҳолати тугади, ҳеч қандай кескин ўтиш бўлгани йўқ. Мен ўзимнинг одатдаги ҳолатга қайтганлигимни ҳис қилдим. Юксак температуралар ва ўтаюкланишлар зонасидан ўтилганидан кейин Ерга қўндириш системаси ишга туширилди.

Илгари ҳам айтиб ўтилганидек, космик кеманинг конструкциясида ва уни Ерга қўндириш системасида икки усул кўзда тутилган. Кема кабинасида ёки учувчи креслосини кемадан ажратиб юбориш ва парашютлар ёрдами билан Ерга тушиш мумкин. Менга шу кўрсатилган системаларнинг ё униси, ёки бунисидан фойдаланиб Ерга қўнишга ижозат берилган эди. Тормозловчи двигатель ишга туширилиб, кема пастлашиш траекториясига ўтганидан кейин, ўзимни жуда яхши ҳис қилдим ва Ерга қўнишнинг иккинчи схемасини синаб кўришга қарор қилдим: Ер юзасидан бирмунча баландликда учувчи креслоси кемадан ажратилди ва сўнгра парашютда Ерга тушдим. Кеманинг ўзи ҳам мендан сал нарида Ерга бешикаст қўнди. Бу ҳодиса 1961 йил 7 августда Москва вақти билан соат 10-18 минутда содир бўлди.

Шундай қилиб, учиш муваффақиятли тугади.

Ўзимни яхши ҳис қилаётирман, менинг организмимда ҳеч қандай ўзгариш ёки нормадан четга чиқиш борлигини сезмайман, буни ҳис қилаётганим йўқ ва врачлар ҳам бундай ўзгариш ёки четга чиқиш борлигини топганлари йўқ.

Учишнинг муваффақиятли бўлишига учирувчи ракетанинг, кеманинг ва ундаги системаларнинг техника жиҳатдан яхши тайёрланганлигигина ёрдам бериб қолмади, бутун совет халқининг қўллаб-қувватлаши ҳам учишнинг муваффақиятли бўлиб чиқишига ёрдам берди. Ўртоқларнинг юборган табриклари, азиз Никита Сергеевич Хрушчевнинг юборган табриги — мана шуларнинг ҳаммаси кучимга куч қўшди ва учиш вазифасини муваффақиятли бажаришимга ёрдам берди.

Г. С. Титовнинг нутқини зўр эътибор бериб тинглаган журналистлар уни узоқ давом қилган қарсаклар билан табрикладилар.

Сўнгра, сўз профессор В. И. Яздовскийга берилади:

В. И. ЯЗДОВСКИЙ нутқи

Совет олимлари, конструкторлари ва инженерлари кўп йил планли иш олиб борганликлари туфайлигина космосни ўзлаштиришда янги босқичга ўтиш мумкин бўлиб қолди. Ю. А. Гагарин «Восток-1» кемасида биринчи учган вақтда муаллақликнинг ва бошқа факторларнинг Ер атрофини бир марта айланиб чиқиш учун зарур бўлган вақт ичида инсон организмига таъсирини ўрганиш асосий вазифа қилиб қўйилган эди. Герман Степанович Титовнинг учиш вақтида инсоннинг космосда учиш маҳалида бир сутка давомида яшаш имконияти ўрганилди. Шу билан бирга, бу учиш вақтида организмнинг ва одам организмидаги айрим физиологик системаларнинг умумий ҳолати тадқиқ қилинди. Космик кемани бошқариш ҳамда ҳаёт-фаолияти шароитини таъминлаб турувчи системаларни бошқариш, шунингдек учишнинг хавфсизлигини таъминлайдиган индивидуал воситаларни бошқариш соҳасида космонавтнинг ишлаш қобилияти ўрганилди. «Восток-2» кемаси космосда учаётганида, муаллақликнинг инсонга бир суткадан бирмунча ортиқроқ вақт давомидаги таъсири, биринчи навбатда, тадқиқ қилинди.

Шуни айтмоқ керакки, ўртоқ Титов тушган кема космик фазодаги радиация шароити энг қулай бўлган даврда учирилди. Физиклар, астрономлар ва биологлар қуёш фаолиятини оптик кузатишлар методи билан қуёшдаги ловуллашларни олдиндан айтиб бериш (прогноз қилиш) соҳасида ҳамда стратосферага бевосита зондлар чиқариш йўли билан радиацияни текшириб кўриш соҳасида яхши ишлар қилганликлари туфайли радиация шароитини билиб олиш мумкин бўлиб қолди. Кема ичида зарур шароитни таъминлайдиган системаларнинг ҳаммаси одамнинг космосда ўн сутка учишига имконият беришини кўзда тутган эди. Учишдан олдин кеманинг ичида ўрнатилган ва космонавтнинг яшаши учун зарур шароитни таъминлаб берадиган системаларни ишлатиб, такомиллаштириш соҳасида катта иш олиб борилди ҳамда космонавт «Восток-2» кемасида учиш учун пухта тайёрланди ва машқ қилди.

«Восток-2» кемасида ўтказилган илмий тадқиқотларнинг дастлабки натижалари учиш яхши ўтди, деб айтишга имкон беради. Кема ичидаги системаларнинг ҳаммаси унинг кабинасида зарур шароитнинг ҳаммасини таъминлаб турди. Кема кабинаси ичидаги босим бир атмосферага тенг бўлди, температура 10 градусдан 22 градусгача бўлиб турди ва космонавтнинг иссиқликни сезишига қараб температура камайтириб ёки кўпайтириб турилди, кабина ичидаги ҳаво таркибидаги кислород 25-27 процент, карбонат кислотаси 0,25х0,4 процент бўлиб турди, ҳавонинг нисбатан намлиги 55 процентдан 75 процентгача бўлди.

Радио телеметриянинг ва телевидениенинг замонавий методлари ёрдами билан космонавтнинг учиш вақтидаги ҳолати ва фаолияти мунтазам равишда кузатиб турилди. Шу тариқа юракнинг биоэлектрик ва механик фаолияти, нафас олишнинг тезлиги ва чуқурлиги, температура қайд қилиб турилди. Ер билан қилинаётган радио алоқанинг сифатига, учиш вақтидаги топшириқларнинг аниқ бажарилишига қараб ва телевизион суратни кузатиш йўли билан космонавтнинг иш қобилияти қай ҳолатда эканлигига баҳо бериб турилди.

Анализлар ўтказиш натижасида ҳосил қилинган дастлабки маълумотлар шуни кўрсатадики, учиш вақтида инсон организмининг барча физиологик функцияларида патологик ўзгаришлар асосан бўлгани йўқ. Космонавт Титовнинг учиш вақтидаги томир уриши минутига 80-100 тадан ошмади. Бу эса, учиш олдидаги томир уришига тенг эди. Учиш вақтида космонавтнинг нафас олиш тезлиги минутига 18-22 та бўлди. Ўртоқ Титов ухлаган вақтида унинг томир уриш тезлиги камайиб, минутига 54-56 тага тушиб қолди, зотан учишдан сал олдин Ерда ўтказилган узоқ тажрибалар вақтида ҳам шундай бўлган эди. Герман Степанович Титов электрокардиограммаси элементларининг формаси ва интервалларида бирор муҳим ўзгариш бўлгани йўқ.

Учишнинг ва учиш вақтида бажариладиган топшириқнинг ғоят мураккаб бўлганлигига қарамай, бутун учиш давомида Герман Степанович Титовнинг иш қобилияти етарли равишда юксак даражада сақланиб турди. Ўзларингизга ҳам маълумки, у, космик кемани муваффақиятли бошқариб турди, ўзининг кузатишларини кема дафтарига ёзиб борди ва Ер билан узлуксиз, яхши алоқа қилиб турди.

У, космосда учаётган вақтида зарур табиий эҳтиёжларнинг ҳаммасини ҳеч бир қийналмай бажариб турди: овқатланди, ухлади, шунингдек ассенизация аппаратидан фойдаланди.

Шуни айтмоқ керакки, Герман Титовнинг муаллақлик шароитида узоқ турганлиги унинг вестибуляр аппаратида бирмунча ўзгаришлар туғдирди, бу эса, баъзан уни бир оз ланж қилиб қўйди. Бироқ, космонавт Герман Титов ўзини дастлабки тарзда ўнглаб олиб, бошини кескин ҳаракатлар қилишдан тўхтатганида, бу ланжлик деярли батамом йўқ бўлиб кетди. Эҳтимолки, бу нарса ўртоқ Г. С. Титовга хос бўлган таъсир хусусиятларининг оқибати бўлгандир. Шу сабабли, одамнинг муаллақлик шароитидаги ҳолати масаласини янада ўрганиш керак бўлади.

Космонавт ухлаб олганидан кейин, бу ўзгаришлар анча камайди, тормозлаш системаси ишга туширилганидан кейин эса, бу ўзгаришлар бутунлай йўқ бўлиб кетди.

Ўртоқ Герман Степанович Титов космосдан учиб тушганидан кейин унинг саломатлиги бузилгани йўқ, унинг барча физиологик функциялари учишдан олдинги даражада давом этмоқда. Унинг иш қобилияти тўла равишда сақланиб қолди.

Бу учиш натижасида совет фани ва айниқса космик биология ва медицина жуда кўп янги илмий маълумотлар билан бойиди, бу маълумотлар ҳозир ишлаб чиқилмоқда.

«Восток-2» кемаси ичида илмий тадқиқотлар ўтказиш программаси тўла бажарилди.

Пировардида, Герман Степановичи Титовга учиш топшириғини аъло даражада бажарганлиги учун яна бир марта ташаккур айтмоқчиман.

Сўнгра, академик В. А. Котельников нутқ сўзлайди.

В. А. КОТЕЛЬНИКОВ нутқи

«Восток-2» космик кемаси радиотехника воситалари ёрдамида Ер билан алоқа қилиб турди. Радиоалоқа аппаратларига нисбатан жуда юксак талаблар қўйилган эди: бу аппаратлар космонавтнинг учишнинг истаган вақтида Ер билан жуда яхши алоқа қилиб туришини таъминлаши лозим эди, бу аппаратлар жуда енгил ва ихчам бўлиши ҳамда ўзининг ишлаши учун энг кам қувват сарфлаши лозим эди.

Амплитудали модуляция билан ишловчи қисқа тўлқинли иккита телеграф-телефон передатчиклари параллель ишлаб турганлиги туфайли, кема узоқ масофалардан Ерга радио хабарлари юбориб турди. Бу передатчикларнинг частоталари 15.765 мигагерц ва 20.006 мигагерц эканлиги айтиб ўтилган эди. Передатчиклар махсус ажраткич фильтрлар орқали умумий антеннага ишлаб турди.

Кема СССР территорияси тепасида учиб бораётганида, учинчи ультра қисқа тўлқинли передатчик орқали ер билан алоқа қилиб турилди. Ультра қисқа тўлқин алоқанинг айниқса яхши бўлишини таъминлайди, чунки бу тўлқинларнинг тарқалиши атмосферадаги ионлашган қатламларнинг ҳолатига боғлиқ бўлмайди ва бошқа станциялар бу тўлқинларнинг тарқалишига халақит бермайди. Бироқ, бу тўлқинлар Ерни унчалик яхши айланиб чиқмайди, шу сабабли, жуда узоқ масофалар орқали алоқа қилиш учун бу тўлқинлар ярамайди. Ультра қисқа тўлқинли передатчикнинг частотаси 143.625 мигагерцга баравар эди. Бу передатчик плюс минус 30 килогерц полосасида частотали модуляция билан махсус антеннага мўлжалланиб ишлади. Кема передатчикларини СССР территориясидаги қабул қилувчи станцияларнинг кўпи қабул қилиб турди. Бундан ташқари, олинган маълумотлардан маълум бўлишича, мазкур передатчикларнинг хабарларини чет эллардаги жуда кўп станциялар ҳам қабул қилиб турган. Ердан ҳам кемадаги радио аппаратларига қисқа тўлқинли диапазоннинг иккита тўлқинида ва ультра қисқа тўлқинли диапазоннинг бир тўлқинида хабар юбориб турилди. Ультра қисқа тўлқинли диапазондан кема СССР территорияси тепасида учиб бораётганида фойдаланилди. Ер юзасидаги диспетчер кеманинг қайси вақтда қай жойнинг устидан ўтиб бораётганлигига қараб, СССРнинг турли жойларидаги радиопередатчикларни космик кемага хабар юбориш учун ишга солиш мумкин эди.

Кемадаги приёмникларнинг ҳаммаси чалаўтказгич материаллардан ясалган бўлиб, уларнинг сезиш қобилияти — микровольт единицасидир. Радио линияларнинг частотаси шовқин ва тўсиқлар шароитида овознинг энг аниқ қилиб эшитилишини таъминлайдиган қилиб ясалган эди; бунинг учун кемадаги передатчикларда кириш сигналини симметрик амплитудали чеклаш усули қўлланилди.

Кемадаги учувчи радио орқали берадиган ўз хабарларини скафандр шлёмига жойлаштирилган микрофонлар орқали ҳам, шунингдек кабинага жойлаштирилган микрофонлар орқали ҳам юбориб туриши мумкин эди. Кабинадаги микрофонлардан учувчи ўзининг шлёмини очиб фойдаланиши мумкин эди.

Хабарларни телеграф орқали юбормоқ учун кема ичида телеграф калити ўрнатилган эди, овозни эшитиш қийинлашиб қолган тақдирда, шу калитдан фойдаланиш мумкин эди. Бироқ, радио тўлқинлари яхши ўтиб турганлиги сабабли, телеграф калитидан фойдаланишга тўғри келмади. Ердан юборилган хабарларни наушниклар ёрдами билан қабул қилиш мумкин эди. Бу ҳолда бир қулоққа қисқа тўлқинли бир приёмникдан ва ультра қисқа тўлқинли приёмникдан сигналлар берилар, иккинчи қулоққа эса, бошқа приёмникдан ва кема ичида бўлган ҳамда эшиттириш диапазонларида ишлайдиган қўшимча приёмникдан сигналлар берилар эди. Учувчи бу сигналларни ўзи хоҳлаганича пасайтириши ёки кучайтириши мумкин эди. Агар у наушникларни олиб қўйгуси келса, у ҳолда, эшиттиришларни кабина ичидаги учта динамикдан эшитиши мумкин эди. Бунинг учун шлёмни очиш кифоя қилар эди.

Кабинада «автомат стенографистка» — борт магнитофони ҳам бор эди. Космонавт гапира бошлаши билан бу магнитофон ўз-ўзидан ишлай берар эди. СССР территорияси тепасида учиб борилаётган вақтда ёзиб олинган сўзлар ультра қисқа тўлқинли передатчик ёрдами билан Ерга, вақтни тежамоқ учун, ёзилган вақтдагига қараганда тахминан етти баравар катта тезлик билан юборилди. Космик кемада радио, телефон ва телеграф алоқаси учун ўрнатилган аппаратлардан ташқари яна телевизион аппаратлар ҳам бор эди. Бу аппаратлар космонавтнинг суратини Ерга юбора олар эди. Кема ичидаги иккита телевизион аппаратдан фойдаланилди. Буларнинг бири тор полосали аппарат бўлиб космик кемаларда илгари ҳам ишлатилган эди, суратларни 100 сатр аниқликда юбориб турган эди, иккинчи аппарат янги системадаги кенг полосали аппарат бўлиб, аниқликнинг 400 сатр бўлишини таъминлаб олади. Мана шу иккинчи система бу сафарги учишда синаб кўрилди. Ҳар икки система секундига 10 кадрдан сурат юбориб турди. Ҳар бир телевизион системанинг ультра қисқа тўлқинда ишлайдиган ўз телевизион передатчиги бор. Бу передатчиклар юборган суратлар СССР территориясининг турли пунктларида қабул қилинди. Шу суратлар ер юзидаги станцияларда махсус телевизорларнинг экранларида тамоша қилинди ва организмнинг физиологик функцияларини қайд қилиш билан бир вақтда синхрон равишда киноплёнкага ҳам олинди. Учиш вақтида ҳар иккала система жуда нормал равишда ишлади ҳамда муаллақлик шароитида одамнинг ҳатти-ҳаракатини кузатиб боришга ва суратга олишга имкон берди.

Космонавт Герман Степанович Титов Қизил майдонда сўзлаган нутқида «радиоалоқа шунчалик яхши ишладики, бутун учиш давомида мен орбитанинг ҳар бир нуқтасида севикли Ватаним билан алоқа қилиб тура олдим» деган гапларни айтиб, радиоаппаратларнинг мураккаб комплексига юксак баҳо берди.

Дастлабки тайёргарлик ишлари кенг миқёсда ва пухта ўтказилганлиги туфайли, радиовоситаларининг яхши ва сифатли ишлаши таъминланди.

Учиш вақтида ўтказилган тажрибалар қисқа тўлқинлар ва ультра қисқа тўлқинлар орқали узоқ масофалар билан алоқа қилишни тўла равишда текшириб кўришга, кемани орбитага чиқариш участкасида акустик шовқиннинг нутқнинг тушунарли бўлишига қанчалик таъсир қилишини аниқлашга, ишлаб турган двигателдан чиқаётган газ тўлқинининг радио тўлқинларнинг ўтишига қанча таъсир қилишини билиб олишга, приёмниклар ва передатчикларнинг учиш вақтида бир вақтда ишлаши мумкинлигини ва шу кабиларни белгилаб олишга имконият берди.

Шундай қилиб, одамни космосга учиришни бошлашдан олдин алоқа системаси тўла равишда синовдан ўтказилган ва такомиллаштирилган эди.

Космонавтлар билан радио орқали алоқа қилиб туриш соҳасида ўтказилган ишлар узоқ масофалар орқали ҳам радио орқали алоқа қилиб туриш тўла равишда мумкин эканлигини кўрсатди. Бизнинг совет кишимиз планеталарга учиб чиққанида ҳам ўз Ватани билан бемалол гаплашиб тура оладиган ва телевизион аппаратлар орқали алоқа қилиб тура оладиган бўлиб қолади.

Сўз Халқаро астронавтика федерациясининг президенти академик Л. И. Седовга берилади.

Л. И. СЕДОВ нутқи

Коинотни билиш ва ўзлаштиришга қаратилган фан ва техниканинг барқ уриб ривожланишини бошлаб берган космик давр очилганидан бери орада ҳали тўрт йил ҳам ўтгани йўқ.

Одамлар орзу ва ҳаёл қилиб юрган нарсалар ҳозирги кунда рўёбга чиқди. Совет Иттифоқи эришаётган янги-янги муваффақиятлар бутун дунёни қайта-қайта ларзага келтирди: Ернинг сунъий йўлдошлари; космик ракеталар Ойга томон учирилганлиги; Совет Иттифоқининг герби солинган вимпел Ойга олиб чиқилганлиги; Ойнинг тескари томони фотография билан суратга олинганлиги; Венера планетасига ракета учирилганлиги; бир қанча йўлдош кемалар учирилганлиги ва ниҳоят, Юрий Гагарин ҳамда Герман Титовнинг космосда ўтказган тарихий учишлари — мана шуларнинг ҳаммаси бутун дунёни ҳайратда қолдирган зўр муваффақиятларимиздир.

Кенг жамоатчилик ва бутун дунёдаги мутахассислар жуда қойил бўлиб, бу тадқиқотларни кузатиб турдилар. Дадил мақсадлар қўйиб иш олиб борилганлиги, лойиҳалар ва конструкцияларнинг мукаммаллиги, космик ракеталарнинг катталиги ҳамда илмий тажрибалар ўтказмоқ ва Ер билан алоқа қилиб турмоқ учун мураккаб замонавий асбоблар ўрнатилган космик аппаратларнинг катта вазнда бўлиши бу ишларнинг илмий ва техника жиҳатдан муваффақиятли бўлиб чиқишини таъминлади.

Совет космик тадқиқотларининг ривожланиб бораётганлиги ҳозирги замон жаҳон фанининг марказида турибди, бу ривожланишга барча халқлар зўр қизиқиш билан қарамоқдалар. Бу ишларнинг натижалари — замонамизнинг асосий илмий муваффақиятларидир. Бу натижалар янада тараққий этмоқ учун негиз бўлади, асрлар бўйи асло унутилмайди.

Биз, совет кишилари, шунинг учун бахтиёр ва хурсандмизки, бизнинг Ватанимиз космосни ўзлаштиришда асосий натижаларни қўлга киритди ва етакчи роль ўйнамоқда.

Совет Иттифоқи тинч-тотув яшаш учун, халқлар ўртасида тинчлик бўлиши учун изчиллик ва матонат билан курашмоқда ва космик фан ҳамда техниканинг муваффақиятлари бу олижаноб курашга катта ёрдам бермоқда. Совет космик тадқиқотлари тинчликни мустаҳкамлашга қаратилган ва тинчлик мақсадларини кўзлаб олиб борилаётган илмий ишлардир.

Совет олимларининг кашфиётлари бутун инсониятнинг мулкидир. Совет тадқиқотлари туфайли учиш траекториялари ҳақида олинган асосий маълумотлар ва илмий натижалар ҳамманинг билиши ва фойдаланиши учун эълон қилинмоқда. 9 август чоршанба куни Қизил майдонда бўлган митингда Никита Сергеевич Хрушчев ажойиб нутқ сўзлаб, бундай деди: «Космосга кейинги учиш вақтида совет фани қўлга киритган янги маълумотлар ҳамма олимларнинг, ҳамма халқларнинг мулки бўлиб қолади ва шу тариқа бутун инсониятнинг тараққиёти ишига, тинчлик ишига яхши хизмат қилади».

Ю. А. Гагарин ва Г. С. Титовнинг учишлари муваффақиятли тугалланишидан олдин улар учиш бошлаганлиги тўғрисида эълон қилинди ва уларнинг учишларини бутун дунё тўлқинланиб ва ҳаяжонланиб кузатиб турди. Жаҳоннинг ҳамма мамлакатларидаги аҳолининг кенг табақалари шу учишларнинг боришини кузатиб турди.

Бутун дунёнинг илғор олимлари каби Совет Иттифоқи олимлари ҳам ҳамкорликка интилмоқдалар. Фан ва техника соҳасидаги ҳамкорлик халқлар ўртасидаги тинчлик ва дўстлик шароитида жуда самарали бўлади, мана шунинг ўзи ҳамма меҳнаткашлар учун катта фароғатдир.

Инсон қўли билан ясалган аппаратларнинг бошқа планеталарга учиши, планеталараро алоқалар ва саёҳатлар кун тартибига қўйилди.

Ҳозиргача амалга оширилган космик учишлар ва келажакдаги учишлар инсоният ҳаётида нақадар катта аҳамиятга эга бўлажагини ҳозирча олдиндан айтиш қийин.

Менга халқаро астронавтика федерацияси номидан Совет давлати раҳбарларини, совет олимларини, инженерларини, техникларини, ишчиларини ва жасур космонавт учувчилар Юрий Гагарин ва Герман Титовни табриклашга, қутлашга ва уларга ташаккур айтишга рухсат этгайсиз.

Партия ва Ҳукумат илҳомлантираётган ташаббускор совет меҳнаткашлари бутун совет халқининг қудратли мададига таяниб, ўз ақл-идроклари ва фидокорона меҳнатлари билан ажойиб муваффақиятларга эриша олдилар.

Қадрли ўртоқ Титов, бутун дунёдаги кишилар сиздан хурсандлар ва сиз билан фахрланадилар.

* * *

Мухбирлар шу ерда ҳозир бўлган олимларга ва шу куннинг қаҳрамони Герман Титовнинг ўзига кетма-кет савол бера бошлайдилар.

Савол:

Совет ҳукумати космик кемалардан тинч мақсадларда фойдаланилажагини эълон қилди. Космик кемаларнинг учирилишини кўриш учун чет эл мухбирлари қўйиладими?

М. В. Келдиш:

Биз шундай қилиш учун ҳамма чораларни кўрмоқдамиз. Лекин сизлар тушунасизларки, учирувчи ракета фақат тинч мақсадлар аҳамиятигагина эга эмас. Американиклар худди шундай мукаммал учирувчи ракеталарга эга бўлганларида эди, кўпгина нарсаларни кўрсатмаётганларидек, буларни ҳам кўрсатмаган бўлур эдилар **(Залда жонланиш, қарсаклар)**.

Биз ана шу учирувчи ракеталардан фан йўлида, тинчлик йўлида фойдаланиш учун ҳамма чораларни кўрмоқдамиз. Биз ёппасига қуролсизланишга эришмоқ учун ҳамма чораларни кўрмоқдамиз, шунга эришилганда фан учун ҳеч қандай ғов бўлмайди.

Космик тадқиқотларда навбатдаги босқич программаси қандай бўлади, деган саволга М. В. Келдиш жавоб бериб айтдики, навбатдаги босқич программасини Герман Титов учишининг натижалари эътибор билан ўрганиб чиқилганидан кейин аниқ белгиланиши мумкин.

Президент таъкидлаб айтдики, совет олимлари ва конструкторлари кенг план бўйича — орбита бўйлаб учишлар соҳасида ҳам, энг яқин планеталарга учиш соҳасида ҳам иш олиб бормоқдалар. Планеталарга муваффақиятли учиш учун космик кема конструкциясини янада кўпроқ такомиллаштириш мумкин.

Вазнсизлик ҳолатида космонавт оптимизм, хушчақчақлик туйғусини ҳис қилади деган гап тўғрими, деб берилган саволга Герман Титов, вазнсизлик ҳолати кайфиятга таъсир қилмайди, деб жавоб берди. Менинг кайфиятим яхши эди, деди у, лекин бу вазнсизлик таъсирининг оқибати эмас эди, балки мен учиш вақтида ўзим учун жуда кўп янги таассуротлар олганлигимнинг оқибати эди.

Г. С. Титов белгиланган вақтда уйғона олганлигини, чунки у программада белгиланган кун тартибини аниқ бажарганлигини айтди.

Сиз қандай ҳолатда, ўтирган ҳолатда ёки ётган ҳолатда ухладингизми, деган саволга жавобан Герман Титов, бу саволга жавоб бериб бўлмайди, чунки космосда ҳолатни — юқори, паст ва шу сингари ҳолатларни аниқлаш мумкин эмас, деди.

У шунингдек, 24 соатдан иборат суткалик ҳаёт ритмининг ўзгаришги ҳаётий функцияларда ҳеч қандай бузилишлар пайдо қилмаганини айтди.

Савол:

— Сизнинг космонавт бўлишингизга қандай идеаллар сабаб бўлди?

Жавоб:

— Бу саволни ишлайдиган ҳар бир кишига бериш мумкин, — деди Герман Титов ва ҳар бир кишининг ўзи қизиққан иши бўлади деб, қўшиб қўйди.

Учувчи бўлишим учун имконият туғилиши билан мен жон деб учувчи бўлдим. Космонавт бўлишим учун имконият туғилиши билан мен зўр қувонч билан космонавт бўлдим, деди майор Титов бутун залнинг гулдурос қарсаклари остида. Космонавтдан, учиш олдидан Юрий Гагарин сизга қандай маслаҳатлар берди, сиз бу маслаҳатларни қандай бажардингиз ва сизнинг ўзингиз бўлажак космонавтларга қандай маслаҳатлар бера оласиз, деб сўрадилар.

Г. С. Титов жавоб бериб айтдики, Юрий Гагарин учишининг натижаларини ҳамма бўлажак космонавтлар шу жумладан мен ҳам узоқ вақт ва эътибор билан муҳокама қилдик. Кўриб турибсизки, деди Титов, биз фойдали хулосалар чиқариб олдик ва иккинчи учиш муваффақиятли ўтди.

Менинг космосга қилган саёҳатимнинг натижалари ҳам муҳокама қилинади ва мен сизларни ишонтириб айта оламанки, учинчи учиш ҳам муваффақиятли тугалланади.

Сиз «Восток-2» кемасининг кабинасида ўз скафандрингиз шлёмини тез-тез очиб турдингизми, деган саволга жавобан майор Титов киноя билан жавоб бериб, бу шлёмни тез-тез ёпиб турдингизми деб сўрасангизлар яхшироқ бўлур эди, деди.

Мен скафандр шлёмини деярли ёпмадим, деб тушунтирди космонавт. Кабинадаги шароит жуда яхши эди.

Г. С. Титов спорт билан шуғулланиш унга жуда ёрдам берганлигини айтди. Космонавт жисмоний жиҳатдан ҳар томонлама ривожланган киши бўлиши керак. Космик учишнинг ўзига хос шарт-шароитлари шуни талаб қилади.

Титовнинг айтишича, «Восток-2» йўлдош-кемасида учиш вақтида жисмоний зарядка ерда тузилган программа бўйича ўтказилди. Бу программа кабина шароитига, учиш шароитига мос қилиб тузилган эди ва аниқ бажарилди.

Шундай бир савол берилди: сиз Америка космонавтларига бирор маслаҳат бераолишингиз ёки бирор нарсани хабар қилаолишингиз мумкинми? Герман Титов бу саволга қуйидаги жавобни берди.

— Маслаҳат бериш қийин. Биз мутлақо бошқача учамиз. Биз, совет космонавтларининг учишш мутлақо бошқача учишлардир. Мен фақат космосни тинч мақсадларда ўзлаштириш соҳасида муваффақият тилашим мумкин.

Герман Титовдан, «Восток-2» космик кемаси узоқ масофаларга уча оладими, деб сўрадилар.

Совет космонавти жавоб бериб айтдики, бу кема орбита бўйлаб учиш учун мўлжалланган ва у ана шундай траектория бўйлаб ҳар қанча узоқ уча олади.

«Восток-2» космик кемасида икки киши учиши мумкин эдими, деган саволга жавоб бериб Г. С. Титов бундай деди: Принцип жиҳатдан шундай қилиш мумкин эди, лекин бу кема бир кишининг учиши учун мўлжалланган.

Герман Титов саволлардан бирига жавоб бериб шу нарсани тушунтирдики, совет космонавтлари олимлар билан қалин дўстдирлар. Биз биргаликда ишлаймиз ва бирбиримизга ўзаро ёрдам кўрсатамиз, деди у. Бироқ, деди Титов, космик учишлар эндигина йўлга қўйилмоқда ва шу сабабли яқин вақт мобайнида космик кемаларни космонавт учувчилар бошқариб турадилар.

Космонавт вазнсизлик ҳолатидан оддий ҳолатга қайтиш вақтида қийинчилик сезмадими, деган саволга жавобан космонавт бундай деди: «Қизиқ гапни айтасиз, нима учун қандайдир қийинчиликлар бўлиши керак. Биз ахир ерда яшаймиз-ку, мен эса вазнсизлик ҳолатида ҳаммаси бўлиб 25 соат бўлдим. Аксинча, мен ер шароитларига қайтган пайтимда ҳузур қилдим».

Америка газеталаридан бирининг мухбири бундай деб савол берди: агар Титов «Восток-2» кемасини ер шарининг хоҳлаган нуқтасига қўндира оладиган бўлса, демак бундан, у бомбани хоҳлаган жойга олиб бора олур эди, деган маъно келиб чиқадими?

Бу саволга Г. С. Титов қуйидагича жавоб берди.

«Совет ҳукуматининг баёнотларида СССР да космосни тадқиқ қилиш фақат тинч мақсадларга хизмат қилади, деб бир неча марта кўрсатиб ўтилган. Модомики савол берилган экан, мен шуни айтишим мумкин: «Восток-2» кемаси бомба ташиш учун мослаштирилмаган».

Космонавтдан ҳозирги вақтда учишга тайёргарлик кўраётган ўз ўртоқларининг номини айтиб беришни ва уларни характерлаб беришни сўрадилар.

Сизлар Юрий Гагаринни биласизлар, мени биласизлар, деди Титов. Шуни айтишим мумкинки, бизнинг ҳамма совет космонавтларимиз ажойиб йигитлардир. Уларнинг ҳаммаси учишга аъло даражада тайёргарлик кўрганлар, бинобарин, зарур бўлиб қолган тақдирда улар ана шу учишларни биз — Гагарин иккаламиздек, муваффақиятли бажара оладилар.

Герман Титовга қуйидаги савол берилди: кейинги вақтларда рўй берган қуёшнинг активлашуви муносабати билан, шунингдек ҳар йили август ойида Ер метеорлар оқимига дуч келиши муносабати билан учиш учун хавф-хатар ошмадими?

Космонавт шу нарсани эслатдики, профессор Яздовский учиш вақтида қуёш доимо кузатиб турилганлигини айтди. Шу сабабли бирор кутилмаган ҳодисанинг рўй бериши мумкин эмас эди. Лекин, ҳатто бирор ҳодиса рўй берганида ҳам, мен «Восток-2» кемасини хоҳлаган вақтимда ерга қўндира олган бўлур эдим.

Бундан ташқари, деб давом этди у, кема радиация таъсиридан ҳам, метеорлардан ҳам ҳимоя қилинган.

Майор Титов табассум билан қуйидаги гапни қўшиб қўйди: «Сиз мабодо бу кемада космосга учмоқчи бўлсангиз, хотиржам бўлаберинг. Ҳамма иш жойида бўлади».

Учиш вақтида ҳамма ишни қилиш мумкин эди, деди Г. С. Титов. Мен борт журналига ёзиб бордим, қаламдан, қоғоздан фойдаландим ва ҳатто, бир сирни айтиб қўяй, бир қанча автографларни имзоладим. Менинг фикримча, учиш вақтида ҳатто расм солиш мумкин.

Г. С. Титов ишонч билдириб айтдики, оддий кишилар якшанба кунлари ёки ўз отпускалари вақтида, ҳозир биз Қримга бораётганимиздек, путёвка бўйича космосга йўл олишлари мумкин бўладиган вақт узоқ эмас. Ўйлайманки, деди у, космосда кишилар ўзларини Қора денгиз қирғоқларида дам олаётган пайтдагидек яхши ҳис қиладилар.

Космик учиш вақтидаги овқатланиш ҳақида берилган саволга жавобан Титов, космик овқат кичик идишчаларга солинган, деди. Идишчалардаги овқатни қисиб чиқариш ва ютиб юбориш керак эди. Жуда осон иш, дейди космонавт кулиб.

Космонавт, ўзининг ҳаётида физкультура ва спорт қандай ўрин тутганлиги ва у спортнинг қандай турларини айниқса севганлиги ҳақида берилган саволга жавоб қайтариб бундай деди: «Мен мактабда ўқиб юрганимда қўлимни синдириб олган эдим менга, фақат гимнастика қўлимни батамом тузатиб юбориши мумкинлигини айтишди. Гимнастика билан шуғуллана бошладим ва спортнинг бу турини севиб қолдим. Сўнгра, акробатика ва велосипедда юриш билан шуғулландим.

Мен спортнинг ана шу уч турини сўнгги вақтларгача, яъни спортнинг ҳамма турлари билан бир йўла шуғуллана бошлаган пайтимгача кўпроқ севар эдим.

Герман Титовга савол бериб, «Восток-2» йўлдош-кемасидан туриб ернинг сурати олиндими, деб сўрадилар.

Космонавт айтдики, мен оддий репортерлик кино аппаратини олиб кетган эдим ва космосда бир қанча лента634ларга сурат олдим. «Мен қуёшнинг чиқишидан иборат ажойиб манзара космосдан қандай кўринишини ҳамма кишилар ҳеч бўлмаса экранда кузата олишларини истаган эдим». Ҳозир бу плёнка ишламоқда, деб қўшимча қилди Г. С. Титов, тўғриси, бу қандай бўлиб чиқишини билмайман.

Шу билан матбуот конференцияси тамом бўлди.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

«Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри

Р. 01041. Р. 01043.